

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Českého jazyka a literatury

Kombinace oborů: český jazyk – německý jazyk

Dnešní postavení spisovné češtiny jako prestižního útvaru národního jazyka

Diplomová práce ⁷98 – FP – KČL – 003

Autor: Jana Gregorová

Adresa: Vysočany 413, 592 01 Herálec

Jana Gregorová

Vedoucí práce: PhDr. Milada Marková

Počet	stran	obrázků	tabulek	grafů	příloh
	68	0	33	24	5

V Liberci dne 25. 4. 1998

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6 Tel./Fax: 048.5227332

Katedra: českého jazyka a literatura

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(závěrečného projektu)

dipломant: Jana Gregorová

adresa: Herálsko 413, 59201 Žďár n. Sáz.

obor: Č - N

Název DP: Dnešní postavení spisovné češtiny jako prestižního útvaru
národního jazyka

Vedoucí práce: PhDr. Milada Marková

Termín odevzdání: 30.4.1998

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž specifikují zadání: východiska, cíle, předpoklady, metody zpracování, základní literaturu (zpravidla na rub tohoto formuláře). Zásady pro zpracování DP lze zakoupit v Edičním středisku TU v Liberci a jsou též k dispozici v UK TU, na katedrách a na Děkanátu Fakulty pedagogické.

V Liberci dne 4. března 1997 19..

Em. Kral

vedoucí katedry

V. Karda

prodekan

Převzal (diplomant):

Datum: 1. 5. 1998

Podpis:

Jana Gregorová

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vykonala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

Liberec, dne 25.4. 1998

Jana Gregorová

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi při zpracování mé diplomové práce pomáhali, zvláště PhDr. Miladě Markové, která mi poskytla cenné rady potřebné k jejímu vypracování.

Dále děkuji Aleši Gregorovi a Ing. Zdeňku Švancarovi za pomoc při technickém zpracování.

Mé poděkování patří i všem uživatelům spisovného jazyka, kteří se ochotně zúčastnili ankety, která je nedílnou součástí této práce.

Prohlášení k využívání výsledků diplomové práce:

Jsem si vědoma toho, že diplomová práce je majetkem školy a že s ní nemohu sama bez povolení školy disponovat, a že diplomová práce může být zapůjčena či objednána (kopie) za účelem využití jejího obsahu.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde je uložena.

Jméno a příjmení: Jana Gregorová

Adresa: Vysočany 413, 592 01 Herálec

Podpis:

Jana Gregorová

ANOTACE

Práce se zabývá problémem postavení spisovného jazyka v současné komunikaci. Opírá se o pojetí normy a jejích rysů v české lingvistice. Zahrnuje vývoj normy od Pražské školy po současnost.

Cílem práce je charakteristika současné jazykové situace češtiny z pohledu konkrétních uživatelů, zjištění názorů uživatelů na způsob evidování stavu jazykové kultury a zaznamenání jejich postoje k novým jazykovým prostředkům.

Práce se snaží navrhnout řešení rozporů mezi kodifikovanou normou a územ, který převládá v každodenní komunikaci. Toto řešení je navrženo na základě výsledků získaných promyšlenou anketou.

DIE ZUSAMMENFASSUNG

Die Arbeit befasst sich mit dem Problem der Stellung der Schriftsprache in der heutigen Kommunikation. Sie stützt sich auf Auffassung der Norm und ihrer Merkmale in der tschechischen Linguistik. Sie erfasst Entwicklung der Norm von Prager Schule bis zur Gegenwart.

Ziel der Arbeit ist es, die heutige Sprachsituation aus dem Gesichtspunkt der Benutzer zu charakterisieren, die Meinung der Benutzer zur Evidenz des Sprachkulturzustands festzustellen und die Meinungen über neue Sprachmittel zu registrieren.

Die Arbeit bemüht sich, eine Lösung des Konfliktes zwischen der kodifizierten Norm und der Sprache in alltäglicher Kommunikation zu finden. Die Lösung ergibt sich aus den Ergebnissen der Umfrage.

SUMMARY

The work is engaged in a position problem of literary language in the present communication. It leans against norm conception and its badges in Czech linguistics. It issues from norm conception of Prague school as for as conception of the present literature norm.

The aim of work is a characterization of the present language situation in Czech from a look at the concrete users, finding of users' opinions on a way of record – keeping state of language culture and their attitude towards new language mediums.

The work does one's best to try to solve variances between codific norm and usus that dominates in everyday communication. This resolve is proposed on principle of results, that were got with thoughtout public inquiry.

OBSAH

	Strana
Úvod	1
1. Teoretická část	
1.1. Jazyková norma v teorii Pražské školy	2
1.2. Rysy jazykové normy	4
1.2.1. Norma spisovného jazyka	5
1.3. Stylové a komunikační normy	6
1.4. Rozdíly mezi jazykovou normou a převládajícím územ	6
1.4.1. Návrhy řešení vzniklého stavu	7
1.5. Otázka jazykové kultury	8
2. Praktická část	
2.1. Úvod	10
2.2. Anketa o zjišťování postoje uživatelů ke spisovnému jazyku ...	12
2.2.1. Dílčí vyhodnocení ankety	14
2.2.2. Celkové vyhodnocení ankety	53
2.2.3. Vlastní názor na anketu	58
2.3. Srovnání ankety s anketou PLK	61
3. Závěr	63
4. Poznámky	66
5. Seznam použité literatury	67
6. Přílohy	68

ÚVOD

Práce si klade za cíl charakterizovat úlohu spisovného jazyka v dnešní sociální komunikaci, osvětlit základní problémy, které vyplývají ze vztahu jazyka a společnosti a naznačit jejich možná řešení.

V první části se pokusíme charakterizovat vývoj spisovné jazykové normy, a to od dob jejího vzniku v teorii Pražské školy až po pojetí spisovné normy v současné lingvistice. Zmíníme se o faktorech, které spisovnou normu ovlivňují a utvářejí, pokusíme se formulovat příčiny rozporů mezi územ, který převládá v každodenní komunikaci, a kodifikovanou normou. Budeme se snažit navrhnout možná řešení tohoto stavu, a to na základě promyšlené ankety. Na závěr první části se ještě zastavíme u pojmu jazyková kultura.

Ve druhé (praktické) části se pokusíme na základě výsledků ankety charakterizovat postoj uživatelů spisovného jazyka k současné spisovné češtině. Pomocí cílených otázek se budeme snažit zjistit, co je podle uživatelů hlavním úkolem dnešní kodifikace, čeho by se měla držet škola při výuce mateřského jazyka, jaká jsou kritéria spisovnosti (jaké je jejich pořadí důležitosti), které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy pokládají uživatelé spisovného jazyka za podstatné a v neposlední řadě se zaměříme na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují.

Výsledky výzkumu budeme konfrontovat s názory našich předních jazykovědců, kteří se touto problematikou zabývali nebo zabývají v současnosti.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. JAZYKOVÁ NORMA V TEORII PRAŽSKÉ ŠKOLY

Otázku, co vede vzdělané vrstvy jazykového společenství k tomu, aby v projevech dávaly přednost určitým vyjadřovacím zvyklostem, si jazykovědci kladli již odedávna. S postupujícím rozvojem poznatků o jazyce, především o jazykové kultuře, se řešení otázky jazykové správnosti stávalo stále naléhavější.

S diskusemi o kritériích jazykové správnosti se setkáváme již na počátku století, kdy se k nám dostaly práce švédského jazykovědce A.G. Noreena, který uvádí tři možná stanoviska.

1. literárně historické, podle kterého je kritérium jazykové správnosti shodné s některým ze starších stadií jazyka
2. přírodně historické, podle něhož se jazyk vyvíjí jako svébytný organismus, do jehož vývoje není vhodné zasahovat, ale je třeba mu ponechat svobodu
3. racionální, podle kterého je nejsprávnější to, co nejlépe odpovídá úkolu řeči; nejsprávnější jsou ty prostředky, které posluchač chápe co nejpřesněji a které mluvčí může vyjádřit co nejsnáze; nejsprávnější podle Noreena je ta jazyková forma, která zahrnuje náležitou zřetelnost a co největší možnou jednoduchost

Noreenovo pojetí vzbudilo u českých jazykovědců velký zájem a rozpoutalo diskusi o kritériích jazykové správnosti.

Vilém Mathesius již v roce 1912 v reakci na Noreenovo pojetí rozlišuje účelnost sdělnou a účelnost výrazovou.

Požadavek sdělné účelnosti se dnes považuje za jednostranný, neboť nedovoluje uplatnit mnohotvárnost a bohatství jazyka. Účelnost výrazová se naopak považuje za nejdůležitější kritérium jazykové správnosti. Princip spočívá v tom, aby se v každém jazyce dbalo na jeho osobitost a jeho odlišnost od ostatních jazyků.

K otázce kritérií jazykové správnosti se vrací v roce 1927 B. Trnka, který byl inspirován nově formulovaným pojetím, podle něhož je kritériem jazykové správnosti *úzus*. Úzus je zde prezentován jako to, co je v jazyce správné, co vyžaduje dané jazykové společenství. Jazykové společenství nevyžaduje pouze srozumitelnost, ale i správnost. B. Trnka odmítá Noreenovo stanovisko. Stejně jako Mathesius akceptuje výrazovou účelnost: úzus je základ, ale jazykové společenství akceptuje i jeho odchylky, které vycházejí vstříc jeho sdělným a expresivním požadavkům.

Situace v české kultuře na počátku 20. století byla dána několika okolnostmi.

Za základ novodobé spisovné češtiny byl vzat spisovný jazyk humanistického období. Jeho úzus nebyl dostatečně upevněn tradicí. To se projevovalo tím, že jeho užívání nebylo zcela spontánní.

Péči o spisovný jazyk věnovali bohemisté značnou pozornost, nebyla však podložena promyšlenou teorií jazykové kultury.

Dlouhodobý důraz na jazykovou správnost vytvářel v českém prostředí příznivé podmínky pro působení puristů. Za princip regulace jazyka byla považována čistota jazyka, šlo tedy o soulad s ideálním modelem. Puristické snahy byly vedeny dvěma směry. Myšlenka posílit prestiž češtiny navazováním novodobé češtiny na češtinu humanistickou se odrážela v tzv. *purismu historizujícím*, *purismus obranný* očišťoval češtinu od cizorodých prvků, zejména německých.

Puristicky orientovaní jazykovědci byli přesvědčeni, že je možné přesně určit, co je v jazyce správné a co nikoli.

Značný pokrok znamenalo ve 20. letech pojetí V. Ertla, který vycházel nikoli ze staršího stadia jazyka, ale ze současného literárního úzu. Za kritérium jazykové správnosti považuje Ertl jazyk dobrého autora. Uvádí ale, že absolutně dobrý autor neexistuje, za základ bere jazyk co největšího počtu vynikajících spisovatelů určité doby.

Z dnešního hlediska se považuje za nedostatek Ertlova přístupu to, že pro poznání spisovného jazyka používá pouze jazyk umělecké literatury.

Na počátku 30. let dochází k ostré diskusi o obecných přístupech k regulaci jazyka mezi J. Hallerem (redaktorem Naší řeči) a členy Pražského lingvistického kroužku (zejména V. Mathesiem, B. Havránkem a R. Jakobsonem). V této diskusi šlo v podstatě o zásadní a nevyhnutelný rozpor mezi „přežilým romantismem“, zdůrazňujícím lidovost a tradici, a novodobým „racionálním přístupem instrumentalistickým“, kde je jazyk charakterizován jako nástroj, který má uspokojovat lidské potřeby, má sloužit, být používán a zdokonalován.

Haller odpověděl polemicky na sborník Spisovná čeština a jazyková kultura, Kroužek na tuto výzvu zareagoval a Haller diskusi uzavřel.

Haller nepochopil principy učení Kroužku, nezajímal ho svět lingvistiky, její teorie a metodologie, ale pouze svět buřičství.

Nakonec tato diskuse vyústila mj. formulováním teorie spisovného jazyka a definováním pojmu *jazyková norma*.

Termín norma se do českého jazykovědného prostředí dostal pravděpodobně z prací německého lingvisty Herrmanna Paula. Již dříve se v pracích našich lingvistů implicitně používalo pojmu norma, samotný termín byl však vymezen až později.

Jazyková norma je normou společenskou založenou na konvenci a konsensu osob daného společenství. Reflektuje variabilitu a nepředvídatelnost komunikačních situací. Jejím nejdůležitějším úkolem je zjišťování a popis skutečného stavu příslušného jazyka.

1.2. RYSY JAZYKOVÉ NORMY

Na základě analýzy textů Pražské školy je možné identifikovat rysy pojmu norma.

Předmětem normy je dána její **inherentnost** vůči jazyku/ jazykovému systému. Norma je chápána jako soubor jazykových prostředků užívaných jazykovým společenstvím.

Implicitnost normy úzce souvisí se vztahem normy a kodifikace, protože právě implicitnost patří k nejdůležitějším rysům, kterými se tyto pojmy od sebe odlišují. Implicitnost normy vyvolává požadavek jejího praktického i teoretického poznávání. V pojetí Pražské školy je poznávání spisovné normy základem péče o jazykovou kulturu.

Pravidelnost užívání jazykových prostředků je předpokladem **bezpříznakovosti, ustálenosti a závaznosti** normy.

Bezpříznakovost v Ertlově pojetí souvisí se zvyklostí a ustáleností. Každá odchylka je podle něho chápána jako cizí a není akceptována. Pražská škola chápe bezpříznakovost jako obvyklost užívání jazykových prostředků.

Nejzřetelnějším rysem společenské povahy jazykové normy je její **závaznost**. V Pražské škole se setkáváme s různou mírou závaznosti jazykové normy. Od nejnižší u jazyka lidového až po nejvyšší u grafické stránky jazyka.

Pravidelnost užívání jazykových prostředků je předpokladem jejich ustálenosti. Zvyšování stability se často objevuje jako žádoucí rys jazykové normy. Pražská škola často mluví o potřebě pružné stability spisovné normy. Pro V. Mathesia je požadavek stability velmi důležitý. Výrazové hodnoty musí být ustálené. Podle něho není možné, aby totéž slovo, vazba, forma nebo rčení bylo v jedné souvislosti správné a v jiné souvislosti bylo pokládáno za chybné. O jazykovou stabilitu je tedy nutné dbát. Z toho vyplývá jeden z cílů jazykové kultury a také potřeba kodifikované normy pro jazykovou praxi. Pro kulturu jazyka je důležitý požadavek pružné stability, tzn. že stabilita nevylučuje variantnost normy, pokud je podmíněna různými funkcemi spisovného jazyka.

Je otázka, zda za rys normy můžeme považovat i jeho funkčnost. Funkčnost (účelnost) souvisí s pojetím jazyka jako nástroje. Pražská škola považuje spisovný jazyk za funkční tehdy, je-li mluvčímu/ pisateli dostatečně přesně a výstižně umožněno formulovat jeho komunikační záměr. Funkčnost jazykového prostředku v pojetí Pražské školy v sobě zahrnuje i rys **kultivovanosti**. Mathesius zavedl dva důležité pojmy – výrazovou účelnost a vytríbenost jazyka. Vytríbenost jazyka lze podle Mathesia poznat pouze z jeho praktického užívání.

Jednotu jazykové normy můžeme chápat jako shodu mezi jednotlivými mluvčími v postoji ke spisovné normě.

1.2.1.NORMA SPISOVNÉHO JAZYKA

V současné jazykovědě se objevily názory, že norma v pojetí Pražské školy nebyla odlišena od normy spisovné. V tomto pojetí obě normy splývaly.

Nikoli v rámci teorie normy (chápané obecně), ale právě v kontextu teorie spisovného jazyka se vedle pojmu norma zavádějí i pojmy **úzus** a **kodifikace**.

Úzus je chápán jako soubor jevů, které se vyskytují v jazykové praxi, jsou to obecně přijaté a ustálené způsoby dorozumívání. Úzus na rozdíl od normy není jev prestižní povahy. Úzus můžeme chápat jako častější užívání, obvyklejší výskyt jazykového jevu. Uzuální je to, co je časté, obvyklé, bez ohledu na to, je-li to žádoucí, správné nebo vhodné.

Kodifikace je chápána jako výsledek vědeckého poznání normy a jako proces identifikace uživatelů jazyka s existující normou.

Spisovná norma zaujímala prostor mezi územ a kodifikací. Norma spisovného jazyka je charakterizována jednak rysy, které jsou shodné s pojetím normy, navíc však i rysy dalšími.

Implicitnost spisovné normy vyjadřuje vztah mezi normou a kodifikací. Je spjata s **interiorizací** normy. Spisovná norma se do povědomí uživatelů nedostává pouze přirozeným způsobem (poslechem, napodobováním, spontánním mluvením), ale ve větší míře také záměrným učením.

Míra **závažnosti** spisovné normy je vyšší. Spisovný jazyk je prestižní útvar, zachování spisovné normy je proto podporováno nejen kodifikací, ale i větší sebekontrolou uživatelů spisovného jazyka.

Funkčnost spisovné normy můžeme chápat jako uspokojování komunikačních potřeb vzdělaných mluvčích. S funkčností úzce souvisí **jednota** spisovné normy. V Pražské škole byla považována za funkční jen tehdy, umožňovala-li kultivované vyjadřování.

Za důležitý znak spisovné normy je považována její **stabilita a prestižnost**. Její ustálenost (stabilita) je dána její společenskou podmíněností.

Poválečné pojetí jazykové normy vycházelo z klasické definice Havránkovy (1932). Na jeho postupných proměnách se podílela celá řada faktorů. Za nejdůležitější je považován vývoj lingvistické teorie, vztah mezi stavem jazykové praxe a reflexí tohoto stavu v lingvistické teorii a také změna společenské situace. Norma je těsněji spjata s teorií spisovného jazyka. Postoje ke spisovnému jazyku se během měnícího se společenského klimatu promítly i v teorii normy.

Po roce 1945 se předmětem normy stávají pravidla a zákonitosti užívání jazykových prostředků. Do pojetí normy se promítá i hlouběji chápaná systémovost jazyka, která vyústila v teorii centra a periferie. Tato teorie přispěla i ke zkoumání postojů k normě a k chápání normy i jejích nositelů. Přehodnocena byla její variantnost. Bylo konstatováno, že varianty jsou prostředkem vývoje normy. Jazyková norma je i nadále chápána jako zobecnění prostředků ve vztahu ke společenství, které daným jazykem mluví.

Bylo prokázáno, že základem praktické regulace spisovného jazyka je kodifikace spisovné normy.

1.3. STYLOVÉ A KOMUNIKAČNÍ NORMY

Jedním z charakteristických rysů české lingvistiky 50. a 60. let byl vznik *funkční stylistiky* jako svébytné jazykovědné disciplíny, jejíž základy byly položeny již ve 30. letech Pražskou školou.

Stylové normy určují výběr, užití a organizaci jazykových prostředků v určitém slohovém typu. Jejich předmětem nejsou jazykové prostředky, ale způsoby jejich výběru. Vymezení stylových norem bylo významným předělem v české teorii normy. Předmětem normy se stává zobecnění procesu výběru jazykových prostředků, objevují se stylistické pojmy výběr a adekvátnost, které se stávají trvalou součástí teorie normy.

Od poloviny 20. století se přesouvá zájem jazykovědců od systémové povahy jazyka k jeho užívání v komunikaci. V této souvislosti se věnuje větší pozornost komunikačním dovednostem, jako je mluvení, naslouchání, čtení a psaní. Narůstá zájem o komunikační procesy, tím se oslabuje výlučnost jazyka, přirozený jazyk je chápán jako jeden z prostředků komunikace.

O této orientaci v jazyce se mluví jako o komunikačně pragmatické. Dochází k postupnému narůstání zájmu o užívání jazyka.

Výrazné rozšíření přístupu k jazykovým jevům se odrazilo i v teorii jazykové normy. Funkčně strukturní přístup k jazyku v 70. a zejména 80. a 90. letech přestává být jednoznačně dominantním. Vedle klasické jazykové normy se objevuje pojem *komunikační normy*, která se uplatňuje vedle ní a ve vztahu k ní.

Předmětem komunikační normy je zobecnění procesu výběru: z čeho komunikant vybírá a které faktory tento výběr ovlivňují.

Vztah mezi jazykovou normou a normami komunikačními není rovnocenný: komunikační normy jsou normám jazykovým nadřazeny, jsou i činitelem, který se podílí na tom, zda mluvčí, respektive pisatel zachovává či porušuje normu spisovou.

1.4. ROZDÍLY MEZI NORMOU A ÚZEM

Rozdíly mezi kodifikovanou normou a územ, který převládá v každodenní komunikaci podněcují bohemisty k četným diskusím. Jejich cílem je zjistit příčiny tohoto stavu, popř. se pokusit nalézt přijatelné řešení.

Mezi příčiny vzniklého stavu se počítá i podíl Pražské školy. Podle Z. Starého není funkční kritérium (preferované Pražskou školou) spolehlivou oporou pro kultivování jazyka. J. Kořenský uvádí, že dominance vztahu spisovnost – nespisovnost byla v klasické teorii spisovného jazyka dána

tím, že šlo o teorii programovou. Prvotním úkolem této teorie bylo zvýšení prestiže češtiny. Z tohoto hlediska byla dominantní opozice spisovnost – nespisovnost, zatímco psanost – mluvenost nebyla tak důležitá.

Za uplynulých 60 let se výrazně změnily normy chování. Vedle autorit a tradičních institucí, kam spisovný jazyk patří, působí autority a vzory masmediální, které si nemalá část společnosti bere za svůj vzor. Jedním z důsledků tohoto stavu je i to, že u řady dílčích společenství je prestiž spisovného jazyka nízká. Většina mluvčích dává přednost spontánnímu vyjadřování, spisovné vyjadřování nepovažují za příliš žádoucí.

Dalším činitelem, který způsobuje rozpory mezi kodifikovanou normou a obecně užívaným územ, je nedostatečné zakotvení spisovné normy v povědomí českých mluvčích. V české společnosti je oslabena nejen autorita spisovného jazyka, ale i bohemistických institucí. Lingvisté už dnes nejsou schopni účinně působit na uživatele jazyka, a tím vyvíjet tlak na zachování kodifikované normy.

V jedné ze základních tezí Pražské školy se objevuje řešení v přizpůsobení kodifikace převládajícímu úzu. Překážku tady ale tvoří kritérium spisovnosti. V české teorii jazykové kultury se postupně přenáší důraz z pojmu norma na pojem spisovnost.

1.4.1. NÁVRHY ŘEŠENÍ VZNIKLÉHO STAVU

Hledané řešení vzniklého stavu by mělo vyhovovat z hledisky kontinuity spisovné češtiny, mělo by být přijatelné na celém území, mělo by vyhovovat všem věkovým skupinám a měla by se na něm shodnout většina bohemistů.

Jako podstatná se jeví otázka, do jaké míry by měl být spisovný jazyk útvarem regulovaným. S ní souvisí další otázky: jaká jsou kritéria spisovnosti a jaký je statut spisovného jazyka v rámci češtiny jako jazyka národního.

Jazykovědci se shodují v názoru, že současnou češtinu, užívanou v různých komunikačních funkcích, je třeba poznávat, popisovat a také ji regulovat.

Regulační působení spočívá v omezování variantnosti jazyka, ve stanovení kritérií spisovnosti, na základě kterých by bylo možné variantní prostředky posuzovat z hlediska spisovnosti.

Spisovný jazyk má specifické společenské funkce, kvůli kterým je nutné vyvíjet tlak na uplatňování spisovné normy. Projevuje se v něm racionální a emocionální vztah k jazyku. Z tohoto pohledu je spisovný jazyk chápán i jako symbol kulturního dědictví, národní identity, je útvarem přijatelným ve všech regionech a ve všech společenstvích. Tyto hodnoty opravňují bohemisty k zásahům do jazyka a vytvářejí předpoklady pro to, aby tyto zásahy byly veřejností akceptovány.

Většina bohemistů připouští, že spisovná čeština plní pouze některé funkce. Je více vázána na projevy písemné, v komunikaci mluvené je spojena především s projevy veřejnými, kde je dbáno na prestiž. V běžné každodenní komunikaci se

spisovná čeština neočekává. I v projevech částečně připravených se mísí prvky spisovné a nespisovné. V psaných projevech (s výjimkou umělecké literatury) je spisovnost pokládána za závaznou, v mluvených je mísení nespisovných a spisovných prvků tolerováno.

Je možné předpokládat, že by mohlo dojít k výraznému posunu v pojetí normy. Kdyby byl stanoven přesný rozdíl mezi psaným a mluveným územ, spisovná norma by se opírala o úzus psaný, její pojetí by se přiblížilo kodifikaci. Spisovná norma by měla charakter ideálu, vzoru.

1.5. OTÁZKA JAZYKOVÉ KULTURY

Každé působení v jazykové kultuře má dva aspekty: jazykový a společenský. Purismus znemožňoval obohacování jazyka o nové prostředky, a tím omezoval některé komunikační funkce spisovné češtiny. Kodifikace byla prezentována jako správnost a formou jejího prosazování byly příkazy a zákazy. Působením Pražské školy se zmírnila striktní závaznost kodifikace. Kritériem jazykové správnosti se stala norma, která se opírala o živý úzus. V prosazování kodifikace do praxe se začalo uplatňovat vysvětlování.

Dnešní situace je výrazně odlišná. Čeští mluvčí se o kodifikaci opírají zejména v oblasti pravopisu a morfologie.

Závaznost kodifikace se uvolnila, formou jejího prosazování se stává doporučení. Veřejnost se dnes necítí být kodifikací svazována. Pokud jde o vztah veřejnosti k jazykové praxi, snaží se dnešní jazykovědci dospět k hlubšímu a přesnějšímu poznání těchto vztahů.

Požadavek kultivovaného ústního vyjadřování nabývá stále většího významu. Souvisí to s účastí uživatelů jazyka na veřejném životě, se vzrůstajícím počtem veřejných mluvených projevů a s existencí projevů, ve kterých dochází k mísení spisovných a nespisovných prvků. Při utváření základů kultury jazykového dorozumívání se klade velký důraz na působení školy. Je třeba zkoumat úroveň mluvených projevů dětí a mládeže z hlediska jazykové kultury, chceme-li, aby školní jazyková výchova byla účinná. Ve způsobech vyjadřování se odráží stav dnešní dorozumívací praxe a projevuje se zde také dynamický vztah mezi spisovným jazykem a ostatními útvary a formami národního jazyka.

Jakákoli činnost v oblasti jazykové kultury musí počítat s postoji, které zaujímají členové daného jazykového společenství k jazyku, především k jazyku spisovnému.

Spisovný jazyk je v současné době výrazně funkčně specializován. Spisovná čeština nevznikla jako u jiných národů tříbením lokálního dialektu, ale byla vybudována podle vzoru skoro zaniklého spisovného jazyka dřívějších dob, a proto se jedná o jazyk, který je ve své podstatě umělý. Za více než jedno a půl století své aktivní existence se postupně stala jazykem živým, který má svou normu a který se vyznačuje vlastními vývojovými zákonitostmi.

Napětí mezi tím, jak se mluví a píše, a tím, jak by se mluvit a psát mělo, je jednou ze základních otázek jazykové kultury. Tento problém bude někdy jen stěží vyřešen tak, aby vyhovoval jak v aspektu lingvistickém, tak i společenském.

Hlavním úkolem naší současné jazykovědy je péče o jazyk a potřeba jeho regulace. Společenské klima přispívá ke snaze některých mluvčích zvyšovat kulturu vyjadřování, na druhé straně je stále větší důraz kladen na efektivnost komunikace, což posiluje racionální vztah k jazyku, kde již není pro jazykovou kulturu místo.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. ÚVOD

Cílem tohoto dotazníku bylo zjistit hlavní úkol dnešní kodifikace, postoj uživatelů spisovného jazyka k současné češtině a výhled do budoucnosti užívání spisovné češtiny jako prestižního útvaru národního jazyka.

Anketa byla určena všem přímým uživatelům spisovného jazyka, tedy všem, kteří spisovnou češtinu aktivně používají. Zkoumání vztahu jazyka a společnosti a jejích postojů patří k důležitým úkolům dnešní jazykovědy. Každá činnost v oblasti jazykové kultury musí počítat s názory, které zaujímají členové daného jazykového společenství k jazyku, zvláště k jazyku spisovnému. Zájem veřejnosti o jazykové otázky potvrzuje názor, že jazyková kultura je všeobecně považována za nedílnou součást celkové kultury celého národa, ale i osobní kultury jednotlivých uživatelů.

Obsah a povaha veřejného a specificky skupinového mínění o jazykových vyjadřovacích prostředcích nesmějí být tedy podceňovány.

Náš výzkum byl proveden ve dvou oblastech, v okolí Brna (jižní Morava) a v okolí Hlinska v Čechách (východní Čechy).

Snažili jsme se zachytit všechny věkové skupiny uživatelů od 18 do 60 let. U dětí školního věku jsme výzkum neprováděli, neboť se domníváme, že otázky, které byly v dotazníku formulovány, by pro ně byly obtížné a vzhledem k jejich věku a dosavadním znalostem o jazyce nepochopitelné.

Všichni dotázaní mají vysokoškolské vzdělání nebo již zahájili studium na vysoké škole. U těchto respondentů jsme předpokládali, že se se spisovným jazykem budou setkávat jak během studia, tak i později v zaměstnání. Předpokládáme, že již mají vyhraněn vlastní názor na spisovný jazyk, proto jsou jejich názory velmi cenné. Ukazují totiž názor laiků, ale přímých uživatelů na spisovnou češtinu.

Jelikož všichni dotázaní mají vysokoškolské vzdělání, jako rozhodující faktor jsme brali zaměření jednotlivých respondentů. Všechny účastníky ankety, kteří se spisovným jazykem přímo zabývají nebo český jazyk studují, jsme označili za humanitně zaměřené, ostatní uvádíme jako jinak odborně zaměřené. Mezi jinak odborně zaměřenými dotázanými jsou studenti i absolventi strojních, textilních a ekonomických fakult vysokých škol.

Anketa má celkem 9 bodů, u každé otázky je několik variant odpovědí, ze kterých si každý respondent jednu zvolil a označil ji. V otázce č. 7 jsme nechali uživatelům možnost připsat vlastní názor, popř. navrhnout jiné řešení, této možnosti však nikdo nevyužil. U otázky č. 8 mohli dotázaní označit více možností, které považovali za správné.

Pro respondenty, kteří se spisovným jazykem přímo nezabývají, jsme v dotazníku uvedli některé pomůcky, které jim měly sloužit k lepšímu pochopení dané otázky (např. kodifikace = uzákonění spisovné češtiny v jazykových příručkách).

Přesto, že tato anketa byla náročná, všichni dotázaní k ní přistupovali velmi zodpovědně. Jejich názory můžeme považovat za důležité pro další výzkum spisovného jazyka. Nemůžeme je ale pokládat za rozhodující, neboť byl výzkum proveden pouze u malé části populace. Hrozí také nebezpečí, že odpovědi mohou být zkresleny různými okolnostmi (např. dotázaní přesně nerozumí dané otázky, nevyjádří své skutečné mínění, ale názor, o němž se domnívají, že se od nich očekává, že odpovědi náhodně, protože vyhraněný názor na danou věc nemají a nemají také čas během dotazování k hlubšímu promýšlení otázky apod.).

2.2. ANKETA O ZJIŠŤOVÁNÍ POSTOJE UŽIVATELU KE SPISOVNÉMU JAZYKU

věk:
pohlaví:
bydliště (okres):
vzdělání-obor:

Jaký je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří?
(kodifikace = uzákonění spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky, články ve vědeckých časopisech)

- 1) Kodifikace má za úkol:
 - a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
 - b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi
- 2) Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi?
 - a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
 - b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
 - c) poznání jazykového systému + výuka komunikace
- 3) Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:
 - a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
 - b) spíše vedlejší účinek kodifikace
- 4) Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:
 - a) k rozlišení populace na „vyšší a nižší“ vrstvy, respektive „vzdělanější a méně vzdělané“
 - b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
 - c) k uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby
- 5) Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti? Seřad'te kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůležitějších, rozhodujících po méně závažná, ale stále potřebná.
 - a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
 - b) ústojnost (správnost), systémovost
 - c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
 - d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
 - e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
 - f) statistická převaha v četnosti prostředku
 - g) jednoduchost
 - h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost

nejdůležitější

méně důležité

málo důležité

.....

- 6) Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí? (Zakřížkujte)

nepoužitelné někdy použitelné žádoucí

úzus sdělovacích prostředků (televize, rádio...)	
úzus krásné literatury za posledních 50 let	
úzus nejstarších mluvcích	
úzus mládeže	
úzus vzdělaných mluvcích	
osobní úzus a preference kodifikátora	
úzus a preference jeho okolí	
písemné projevy školní mládeže	
slavnostní projevy a dokumenty	
veřejné průzkumy postojů	
ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty	
ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci	
ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky	
ankety o užívání jazykových jevů	
u statisticky vyváženého vzorku populace	

- 7) Je podle Vás spisovnou normu (norma = závazná pravidla platná pro užívání jazyka) nutno spíše:

- kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždování)
- zjišťovat a stále o ní informovat
-

- 8) Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:

- jsou nešťastím, protože rozkolísávají povědomí o normě
- jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
- jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí být cíleně sjednocovány
- jsou projevem osobní tíživosti jedinců a v lingvistice nemají místo
- jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
- jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
- jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
- nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
- jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
- jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

- 9) Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují?

např. *obchodované akcie* (akcie, se kterými se právě obchoduje)

probydlené lůžko (obsazené lůžko)

převyplnit plán (splnit plán více než na 100 %)

osušovna (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou, kde se plavci mají osušit)

- souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- je mi to jedno

2.2.1. Jaký je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou relevantní souvislosti, které k tomu patří ?

1. KODIFIKACE MÁ ZA ÚKOL:

a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv

Tato možnost navrhuje, aby byla přesně dána pravidla, která je nutno dodržovat. Neodráží však v sobě flexibilitu jazyka, nedává uživateli možnost ovlivňovat jazyk, zařazovat do spisovného jazyka nové prostředky, nové tvary a trendy, které se v něm objevují, jelikož to není v souladu s kodifikací.

Na druhé straně zjednodušuje uživateli používání spisovného jazyka tím, že přesně určuje, co je v jazyce povoleno a co nikoliv. Uživatel nemá potíže se spisovným vyjadřováním, při každé nejasnosti mu pomohou přesná pravidla, která jsou dána.

b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi

Zde se jedná o nový přístup ke spisovnému jazyku, který tady není prezentován jako závazná norma, ale pouze jako pomůcka, jejíž úkolem je snaha usnadnit uživateli spisovného jazyka se v jazyce orientovat.

V současné době nikdo netouží po pravidlech, každý se chce svobodně rozhodovat, a tedy i ve spisovném jazyce musí existovat jistá míra volnosti, ale pouze v určitých mezích. Uživatel spisovného jazyka chce mít pocit, že on sám ovlivňuje jazyk a nechce být svazován přesnými pravidly, ale chce mít možnost zasáhnout do rozhodování, co bude v jazyce povoleno a co nikoliv.

vyhodnocení:

I. celkové:

možnost	vyhodnocení
a	39,30 %
b	60,70 %

Z výsledků vyplývá, že současný uživatel více preferuje doporučení a pomůcky než přesná pravidla a nařízení toho, co je povoleno a co nikoliv.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	0%	55%
b	100%	45%

Mužská část populace je pro svobodné rozhodování, tomu napovídá 100% shoda v názoru. Ukazuje to na typicky mužskou vlastnost, kdy se brání všem nařízením a volí proto cestu svobodné volby.

Ženská část populace se spíše přiklání k první možnosti, tedy k tomu, co je přesně dané.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	54,60%	29,40%
b	45,40%	70,60%

U respondentů s humanitním vzděláním nejsou názory jednotné, obě možnosti jsou zastoupeny poměrně vyrovnaně.

Přesto první možnost převažuje o 9 %, která ukazuje, že dotázaní neuvažují o jazyce pouze z hlediska komunikativního, ale i z ostatních hledisek, pro která jsou jasná pravidla nezbytná.

U odborně zaměřených dotázaných více převažuje druhá možnost, která odráží současný trend naší společnosti - svobodnou volbu, a který se brání všem nařízením a příkazům i v takové oblasti jakou je spisovné vyjadřování.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	42,10%	37,50%
b	57,90%	62,50%

Z výsledků vyplývá, že v obou oblastech více převažuje druhá možnost. V okolí Hlinska v Čechách je tato možnost zastoupena o 25 % více než varianta první, v okolí Brna není rozdíl tak markantní, činí pouze 15 %. V obou případech však uživatelé považují kodifikaci spíše za pomůcku než nařízení.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	14,30%	33,30%	33,30%	75,00%	50,00%
b	85,70%	66,70%	66,70%	25,00%	50,00%

U mladší generace (od 18 - 39 let) převažuje první možnost. Z toho vyplývá přístup této generace, která vždy volí snadnější a srozumitelnější cestu.

Starší generace spíše zastává názor, že ve spisovném jazyce by mělo být přesně dáno, co je povoleno a co nikoliv a uživatel by se tomu měl přizpůsobit.

2. CO BY MĚLO BÝT VÝCHODISKEM VÝUKY ČESKÉHO JAZYKA VE ŠKOLNÍ PRAXI ?

- a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba-podle jazykových příruček)

Tato možnost preferuje spíše teoretické zvládnutí spisovného jazyka, dbá více na korektní vyjadřování podle přesných pravidel, která se má uživatel naučit ve škole. Jde spíše o poznání a zvládnutí jazykového systému na různých úrovních než o komunikační aspekt jazyka.

Hrozí zde však riziko, že uživatel zvládne teoretickou složku jazyka, kterou nebude umět prakticky použít.

- b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)

Oproti první možnosti tato odpověď staví do popředí komunikační aspekt jazyka bez ohledu na to, zda už uživatel poznal jazyk na různých úrovních. Cílem této možnosti je naučit žáky dorozumět se a umět komunikovat s určitým záměrem.

- c) poznání jazykového systému + výuka komunikace

Tato třetí varianta je spojením možností první a druhé. Jedná se o ideální stav výuky jazyka, kdy je kladen důraz na zvládnutí spisovného jazyka z různých hledisek, ale i na komunikativní aspekt , tedy jeho praktické používání. Děti by měly poznat jazyk z obou hledisek: teoretické poznání jazykového systému + praktické využití těchto poznatků v komunikaci.

vyhodnocení:

I. celkové:

možnost	vyhodnocení
a	14,30%
b	10,70 %
c	75,00%

Četnost výskytu první a druhé možnosti je poměrně vyrovnaná, přesto více než 75 % dotázaných považuje obě složky jazyka za stejně důležité. Je však otázka, na úkor čeho by se komunikace měla začlenit do běžné výuky českého jazyka na základní škole.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	25,00%	10,00%
b	37,50%	0,00%
c	37,50%	90,00%

Ženská část populace se v 90 % shodla na možnosti třetí, kterou považují za ideální, kde jsou zastoupeny obě složky - teoretická i praktická.

Ve druhé skupině jsou zastoupeny všechny tři možnosti, přesto zde převažuje složka komunikativní, která je obsažena ve druhé a třetí možnosti.

Výsledky ukazují, že ženská část populace ve vyjadřování více dbá na korektnost, ale i efektivnost, kdežto u mužské části je dán důraz spíše na efektivnost a až poté na korektnost.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	09,10%	17,70%
b	09,10%	17,70%
c	81,80%	64,60%

U obou skupin respondentů je nejvíce zastoupena třetí možnost, u odborně zaměřených dotázaných se procenta první a druhé možnosti shodují a jsou vyšší než u humanitně zaměřených respondentů.

Celkové výsledky ukazují, že obě skupiny považují poznání jazykového systému a komunikativní složky za stejně důležité a ve školní praxi velmi potřebné.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	15,80%	12,50%
b	10,50%	12,50%
c	73,70%	75,00%

Výsledky podle kritéria bydliště se neliší od ostatních výsledků. Opět převládá názor, že ve školní praxi by měly být zastoupeny obě složky jazyka.

V obou případech je pro tuto možnost více než 70 % dotázaných.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	14,30%	11,10%	33,30%	0,00%	0,00%
b	28,60%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%
c	57,10%	88,90%	66,70%	75,00%	100,00%

U všech věkových generací převládá názor, že škola by měla žáky vybavit oběma složkami jazyka - tedy zvládnutím jazyka na různých úrovních i ovládnutím jeho komunikativní složky. Nejmladší generace se v 30 % shodla v názoru, že žáci by se měli učit pouze komunikovat, u generace od 20 do 40 let tato možnost není vůbec zastoupena. U generace od 40 do 49 let se objevuje druhá možnost ve 25 % , možnost první - tedy teoretické zvládnutí jazyka není zastoupeno vůbec. U nejstarší dotázané generace panuje 100 % shoda, všichni dotázaní jsou pro třetí možnost.

3. UDRŽOVAT TRADIČNÍ NÁRODNÍ HODNOTY (LITERÁRNÍ DĚDICTVÍ, DUCH JAZYKA, KULTURNÍ STABILITU APOD.)
POVAŽUJETE ZA:

- a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
- b) spíše vedlejší účinek kodifikace

V této otázce jde o to, zda hlavním úkolem kodifikace, tedy uzákonění spisovné češtiny v jazykových příručkách, je uchovávat spisovný jazyk jako národní hodnotu, nebo zda kodifikace slouží pouze jako pomůcka uživateli a vše ostatní lze považovat za její vedlejší účinek.

vyhodnocení:

I. celkové:

možnost	vyhodnocení
a	64,30 %
b	35,70 %

Více než 64 % dotázaných se přiklání k první možnosti, považují kodifikaci za prostředek, jehož hlavním úkolem je udržování tradiční národní hodnoty jazyka.

Druhá část dotázaných se domnívá, že udržování tradiční národní hodnoty jazyka je sice součástí kodifikace, ale není jejím prvotním a nejdůležitějším úkolem.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	50,00%	60,00%
b	50,00%	40,00%

U mužského pohlaví jsou názory vyrovnané, 50 % si myslí, že jde o hlavní úkol kodifikace, 50 % považuje tuto funkci spíše za vedlejší.

U druhé skupiny nejsou názory tak jednotné. 60 % dotázaných je pro možnost první, 40 % pro možnost druhou.

Domníváme se, že to vyplývá z různých postojů jednotlivých uživatelů ke spisovnému jazyku a ze vztahu k jazyku vůbec. Polovina dotázaných chápe jazyk

pouze jako prostředek dorozumívání, druhá polovina pokládá jazyk za součást kultury celého národa, která v sobě odráží svědectví o minulých dobách a vypovídá o charakteru celého národa.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	81,80%	47,10%
b	18,20%	52,90%

Zde se objevují patrné rozdíly, které způsobuje různé zaměření respondentů. U humanitně zaměřených účastníků ankety převládá ve více než 80 % názor, že kodifikace by měla jako jeden z hlavních úkolů splňovat funkci udržovatele národní tradice a ducha jazyka.

Odborně zaměření respondenti vidí tuto funkci spíše jako vedlejší účinek kodifikace.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	63,20%	62,50%
b	36,80%	37,50%

V obou oblastech se dotázaní v 60 % shodli, že kodifikace má jako jeden z hlavních úkolů udržovat spisovný jazyk jako kulturní hodnotu celého národa.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	42,90%	55,60%	66,70%	75,00%	100%
b	57,10	44,40%	33,30%	25,00%	0,00%

U všech věkových generací jsou obě možnosti zastoupeny poměrně vyrovnaně. Nejstarší generace se však jednoznačně domnívá, že pomocí kodifikace je nutné udržovat tradici a duch jazyka.

4. KODIFIKACE (A SPISOVNÝ JAZYK VŮBEC) MÁ KROMĚ REGIONÁLNĚ SJEDNOCOVARÁCIHO ÚKOLU SLOUŽIT TAKÉ:

- a) k rozlišení populace na „vyšší a nižší“ vrstvy, respektive „vzdělané a méně vzdělané“

Tato možnost navrhuje, aby se populace nedělila podle znalostí a zkušeností, ale podle vyjadřování a správného používání spisovného jazyka. Každý, kdo by ovládal spisovný jazyk, by patřil do tzv. „vyšší vrstvy“, ostatní by automaticky připadli do skupiny méně vzdělaných.

Je však otázka, zda můžeme jazyku připisovat takovou rozhodující úlohu.

- b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk

Kodifikace by měla vystupovat jako prostředník mezi spisovným jazykem a uživatelem. Měla by uživateli spisovný jazyk předkládat srozumitelnou a jasnou formou, a tím by stírala sociální nebo vzdělanostní rozdíly.

- c) k uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby

Podle této varianty by kodifikace měla plnit pouze svoji primární funkci, tedy uzákonňovat spisovnou češtinu a sjednocovat regionální odlišnosti.

vyhodnocení:

I. celkové:

možnost	vyhodnocení
a	0,00%
b	50,00%
c	50,00%

Z těchto výsledků vyplývá, že nikdo z dotázaných nebyl ochoten jazyku připisovat tak závažnou funkci, aby se podle vyjadřování rozlišovalo vzdělání a rozvrstvení společnosti.

50 % dotázaných vidí hlavní funkci kodifikace v demokratizaci jazyka, tedy zpřístupnění spisovné češtiny široké veřejnosti.

Druhá polovina respondentů se nedomnívá, že je úkolem kodifikace spisovný jazyk demokratizovat, ale pouze sjednocovat a uzákonňovat.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	0,00%	0,00%
b	62,50%	40,00%
c	37,50%	60,00%

Pohled na spisovný jazyk podle kritéria pohlaví ukazuje malé rozdíly. Ženy jsou v 60 % pro poslední možnost, vidí tedy hlavní úkol kodifikace v uzákoňování spisovné podoby jazyka, na druhé straně muži se v 62 % shodli, že jazyk je třeba stále zpřístupňovat.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	0,00%	0,00%
b	27,30%	64,70%
c	72,70%	35,30%

Z těchto výsledků vyplývá, že humanitně vzdělaní respondenti už do spisovného jazyka natolik pronikli, že nepovažují za nutné jazyk více demokratizovat, ale vidí spíše nutnost stálého uzákoňování.

64 % shoda u odborně zaměřených respondentů ukazuje, že pro mnoho uživatelů spisovného jazyka, kteří se jazykem přímo nezabývají, je obtížné proniknout do systému jazyka, proto dávají přednost zjednodušování spisovné češtiny.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	0,00%	0,00%
b	52,60%	37,50%
c	47,4%	62,50%

V obou případech jsou názory poměrně vyrovnané. Nikdo z dotázaných si nemyslí, že rozhodující faktor pro určování stupně vzdělanosti je správné vyjadřování a správné používání spisovného jazyka.

Na jižní Moravě převládá názor, že jazyk je třeba demokratizovat, tedy zpřístupnit široké veřejnosti. Dotázaní žijící ve východních Čechách se spíše přiklánějí k poslední možnosti, spatřují úkol kodifikace v uzákonění spisovné češtiny.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
b	71,40%	55,60%	50,00%	25,00%	0,00%
c	28,60%	44,40%	50,00%	75,00%	100,00%

Toto vyhodnocení se neliší od předchozích výsledků. Ani zde není zastoupena první možnost, druhá a třetí jsou poměrně vyrovnané. U mladší generace se více objevuje požadavek demokratizace jazyka, starší generace je spíše pro uzákoňování spisovné češtiny a její adekvátní podoby.

5. JAKÁ JSOU PODLE VÁS KRITÉRIA SPISOVNOSTI ? SEŘAĎTE KRITÉRIA SPISOVNOSTI V POŘADÍ OD NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH, ROZHODUJÍCÍCH, PO MÉNĚ ZÁVAŽNÁ, ALE STÁLE POTŘEBNÁ.

- a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
- b) ústrojnost (správnost), systémovost
- c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
- d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
- e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
- f) statistická převaha v četnosti prostředku
- g) jednoduchost
- h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost

Uživatelé spisovného jazyka měli rozhodnout, která kritéria považují za nedůležitá, která za méně důležitá a která za žádoucí. Některá kritéria jsou důležitá z hlediska systému jazyka, některá jsou zase žádoucí z hlediska uživatele. Každý z respondentů se měl rozhodnout, které z hledisek je pro něho důležitější.

vyhodnocení:

I. celkové:

nejdůležitější: funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 75,0 %
ústrojnost (správnost), systémovost	- 64,3 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 64,3 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 32,1 %
závaznost prostředku	- 32,1 %
jednoduchost	- 25,0 %
návaznost na historický vývoj	- 14,3 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %
méně důležité: statistická převaha v četnosti prostředku	- 57,1 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 46,4 %
jednoduchost	- 46,4 %
závaznost prostředku	- 32,1 %
návaznost na historický vývoj	- 32,1 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 17,9 %
funkčnost , potřebnost, stylová platnost	- 10,7 %
ústrojnost, systémovost	- 0,00 %

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 32,1 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 28,6 %
jednoduchost	- 17,9 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 14,3 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 07,1 %
závaznost prostředku z hlediska uživatele	- 07,1 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 03,6 %
ústrojnost, systémovost	- 03,6 %

Celkové výsledky ukazují, že nejvíce respondentů považuje za nejdůležitější funkčnost, potřebnost a stylovou platnost, tedy aby nový jazykový prostředek vyhovoval a plnil svou určitou funkci. Jako další nejdůležitější kritérium převládá ústrojnost, systémovost, přesnost, jednoznačnost a srozumitelnost. Z toho je vidět současná tendence češtiny, která preferuje jednoduché, ale přesné vyjadřování.

Za méně důležité, ale stále potřebné považují dotázaní statistickou převahu v četnosti prostředku, tedy zda je nový jazykový prostředek hojně rozšířen a používán, dále přijatelnost prostředku z hlediska uživatele, tzn. zda je nový prostředek pro většinu uživatelů přijatelný, či nikoliv. 46 % je ještě zastoupeno kritérium jednoduchosti, neboť uživatelé nechtějí v jazyce žádné složitosti, preferují jednoduché a jasné prostředky.

Za málo důležité považují účastníci ankety návaznost na historický vývoj a snahu ustálit prostředek. Z toho vyplývá, že pro ně historický aspekt není důležitý.

II. podle pohlaví:

ŽENSKÉ POHLAVÍ

nejdůležitější: funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 80,0 %
ústrojnost, systémovost	- 70,0 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 55,0 %
závaznost prostředku	- 50,0 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 30,0 %
jednoduchost	- 25,0 %
návaznost na historický vývoj	- 20,0 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %

MUŽSKÉ POHLAVÍ

nejdůležitější: přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 87,5 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 62,5 %
ústrojnost, systémovost	- 50,0 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 37,5 %
návaznost na historický vývoj	- 12,5 %
jednoduchost	- 12,5 %
závažnost prostředku	- 0,00 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %

Z těchto výsledků vyplývá, že ženská část populace dbá více na to, aby byl jazykový prostředek funkční, kdežto mužská část více oceňuje u nového prostředku přesnost, jednoznačnost a srozumitelnost a až poté funkčnost, potřebnost a stylovou platnost prostředku.

ŽENSKÉ POHLAVÍ:

méně důležité: statistická převaha v četnosti prostředku	- 50,0 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 40,0 %
návaznost na historický vývoj	- 30,0 %
jednoduchost	- 30,0 %
ústrojnost, systémovost	- 20,0 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 20,0 %
závažnost prostředku	- 15,0 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 10,0 %

MUŽSKÉ POHLAVÍ:

méně důležité: jednoduchost	- 75,0 %
závažnost prostředku	- 62,5 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 50,0 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 50,0 %
návaznost na historický vývoj	- 37,5 %
ústrojnost, systémovost	- 25,0 %
funkčnost, potřebnost, stylové platnost	- 12,5 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 0,00 %

Za méně důležitou považují ženy statistickou převahu v četnosti prostředku, méně důležitý je pro ně i názor uživatele spisovného jazyka, ale také historické hledisko.

Muži za méně důležité označili jednoduchost prostředku a jeho závažnost. V 50 % pro ně není tak důležitá přijatelnost prostředku z hlediska uživatele a statistická převaha v četnosti prostředku.

ŽENSKÉ POHLAVÍ:

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 35,0 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 25,0 %
jednoduchost	- 20,0 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 15,0 %
závažnost prostředku	- 5,00 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 5,00 %
ústrojnost, systémovost	- 0,00 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 0,00 %

MUŽSKÉ POHLAVÍ:

málo důležité: statistická převaha v četnosti prostředku	- 37,5 %
návaznost na historický vývoj	- 25,0 %
závažnost prostředku	- 25,0 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 12,5 %
ústrojnost, systémovost	- 12,5 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 12,5 %
jednoduchost	- 12,5 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 12,5 %

Obě skupiny dotázaných nepovažují za důležitou návaznost na historický vývoj a statistickou převahu v četnosti prostředku. Ukazuje to na potřebu uživatelů přijímat do jazyka nové, moderní prostředky bez ohledu na to, zda odpovídají daným pravidlům. Ani názor ostatních uživatelů není pro dotázané důležitý, rozhoduje, je-li prostředek přijatelný pro malou skupinu uživatelů.

III. podle vzdělání:

HUMANITNÍ ZAMĚŘENÍ:

nejdůležitější: funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 81,9 %
ústrojnost, systémovost	- 81,8 %
závažnost prostředku	- 54,6 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 54,6 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 36,7 %
návaznost na historický vývoj	- 36,7 %
jednoduchost	- 18,9 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %

ODBORNÉ JINÉ ZAMĚŘENÍ:

nejdůležitější přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 82,4 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 70,6 %
ústrojnost, systémovost	- 52,9 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 35,3 %
jednoduchost	- 29,4 %
závažnost prostředku	- 23,5 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %
návaznost na historický vývoj	- 0,00 %

Humanitně zaměření dotázaní považují za nejdůležitější funkčnost, potřebnost a stylovou platnost, také ústrojnost a systémovost. To ukazuje na to, že přemýšlí o jazyce jako o celém systému, do kterého se každý nový prostředek musí nutně začlenit.

Pro druhou skupinu dotázaných je nejdůležitější přesnost, což potvrzuje jejich odborné zaměření, které se vyznačuje přesným a jasným sdělováním.

HUMANITNÍ ZAMĚŘENÍ:

méně důležité: statistická převaha v četnosti prostředku	- 72,7 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 45,5 %
jednoduchost	- 36,4 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 36,4 %
návaznost na historický vývoj	- 27,3 %
závažnost prostředku	- 9,10 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 0,00 %
ústrojnost, systémovost	- 0,00 %

ODBORNÉ JINÉ ZAMĚŘENÍ:

méně důležité: jednoduchost	- 52,9 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 47,1 %
závažnost prostředku	- 41,2 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 41,2 %
návaznost na historický vývoj	- 35,3 %
ústrojnost, systémovost	- 29,4 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 17,7 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 5,90 %

Pro první skupinu dotázaných je méně důležitá statistická převaha v četnosti prostředku. Záleží na tom, aby byl prostředek přijatelný pro určitou skupinu uživatelů, musí však plnit všechny funkce, které čeština vyžaduje.

Pro druhou skupinu je méně důležitá jednoduchost prostředku a jeho přijatelnost pro uživatele.

HUMANITNÍ ZAMĚŘENÍ:

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 36,4 %
jednoduchost	- 27,3 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 9,10 %
závaznost prostředku	- 9,10 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 9,10 %
ústrojnost, systémovost	- 0,00 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 0,00 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 0,00 %

ODBORNÉ JINÉ ZAMĚŘENÍ:

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 47,1 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 41,2 %
jednoduchost	- 11,8 %
závaznost prostředku	- 11,8 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 5,90 %
ústrojnost, systémovost	- 5,90 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 5,90 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 5,90 %

Obě skupiny se shodly na tom, že pro ně není důležité historické hledisko. Souhlasí tedy s přijímáním takových prostředků do spisovného jazyka, které nemusí nutně odpovídat jeho dosavadnímu historickému vývoji.

IV. podle bydliště:

OKOLÍ BRNA:

nejdůležitější: přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 79,0 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 63,2 %
ústrojnost, systémovost	- 57,9 %
závaznost prostředku	- 31,6 %
jednoduchost	- 21,1 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 15,8 %
návaznost na historický vývoj	- 10,5 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %

OKOLÍ HLINSKA V ČECHÁCH:

nejdůležitější: přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 87,5 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 62,5 %
závaznost prostředku	- 62,5 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 50,0 %
ústrojnost, systémovost	- 37,5 %
návaznost na historický vývoj	- 25,0 %
jednoduchost	- 25,0 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 0,00 %

U tohoto kritéria můžeme pozorovat malé odlišnosti. Pro respondenty z okolí Brna je v 80 % nejdůležitější přesnost, jednoznačnost a srozumitelnost, na druhé straně pro respondenty z okolí Hlinska v Čechách je nejdůležitější přijatelnost prostředku z hlediska uživatele. Domníváme se, že tyto rozdíly jsou způsobeny tím, že dotázaní z okolí Brna mají ve větší míře odborné vzdělání.

OKOLÍ BRNA:

méně důležité: přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 52,6 %
návaznost na historický vývoj	- 42,1 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 42,1 %
závaznost prostředku	- 36,8 %
jednoduchost	- 31,6 %
ústrojnost, systémovost	- 15,8 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 10,5 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 5,30 %

OKOLÍ HLINSKA V ČECHÁCH:

méně důležité: statistická převaha v četnosti prostředku	- 87,5 %
jednoduchost	- 50,0 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 50,0 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 25,0 %
ústrojnost, systémovost	- 25,0 %
návaznost na historický vývoj	- 25,0 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 12,5 %
závaznost prostředku	- 12,5 %

Jako méně důležitou vidí obyvatelé Brna přijatelnost prostředku, kterou obyvatelé Hlinska v Čechách považují za nejdůležitější. Pro tuto oblast je zase méně důležitá statistická převaha v četnosti prostředku.

OKOLÍ BRNA:

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 31,6 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 31,6 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 21,1 %
jednoduchost	- 15,8 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 10,5 %
závaznost prostředku	- 10,5 %
ústrojnost, systémovost	- 5,30 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 5,30 %

OKOLÍ HLINSKA V ČECHÁCH:

málo důležité: návaznost na historický vývoj	- 25,0 %
závaznost prostředku	- 12,5 %
statistická převaha v četnosti prostředku	- 12,5 %
jednoduchost	- 12,5 %
funkčnost, potřebnost, stylová platnost	- 0,00 %
ústrojnost, systémovost	- 0,00 %
přijatelnost prostředku z hlediska uživatele	- 0,00 %
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost	- 0,00 %

Jako u všech předchozích výsledků je i pro toto kritérium málo důležitá návaznost na historický vývoj.

V. podle věku:
nejdůležitější:

kritérium	18 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 60
funkčnost, potřebnost, styl.platnost	42,9%	66,7%	50,0%	75,0%	50,0%
ústrojnost, systémovost	28,6%	55,6%	33,3%	100%	100%
přijatelnost	0,0%	44,4%	0,0%	50,0%	0,0%
závaznost	14,3%	44,4%	16,7%	50,0%	0,0%
návaznost na histor. vývoj	0,0%	22,2%	0,0%	50,0%	0,0%
převaha v četnosti	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
jednoduchost	28,6%	33,3%	16,7%	0,0%	0,0%
přesnost, jednoznačnost	57,1%	88,9%	33,3%	25,0%	100%

Pro generaci od 18 - 29 let je nejdůležitějším kritériem kritérium přesnosti a jednoznačnosti. Vypovídá to o snaze mladé generace vyjadřovat se co nejpresněji a nejsrozumitelněji.

Pro generaci od 30 - 60 let jsou nejdůležitějšími kritérii funkčnost, potřebnost, stylová platnost, ústrojnost a systémovost. Ukazuje to na tendenci starší generace podřizovat vše nové starým pravidlům, která jsou přesně daná a jasná.

méně důležité:

kritérium	18 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 60
funkčnost, potřebnost, styl.platnost	14,3%	22,2%	0,0%	0,0%	0,0%
ústrojnost, systémovost	28,6%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
přijatelnost	42,9%	55,6%	33,3%	25,0%	0,0%
závaznost	42,9%	33,3%	16,7%	25,0%	0,0%
návaznost na histor. vývoj	28,6%	55,6%	16,7%	25,0%	50,0%
převaha v četnosti	28,6%	55,6%	16,7%	75,0%	50,0%
jednoduchost	28,6%	22,2%	16,7%	75,0%	50,0%
přesnost, jednoznačnost	14,3%	11,1%	0,0%	50,0%	0,0%

Mladší generace (do 49 let) považuje za méně důležitou přijatelnost prostředku z hlediska uživatele, jeho závaznost a četnost výskytu. Generace od 50 let k těmto kritériím přidává ještě jednoduchost.

málo důležité:

kritérium	18 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 60
funkčnost, potřebnost, styl.platnost	14,3%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%
ústrojnost, systémovost	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
přijatelnost	28,6%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%
závaznost	0,0%	22,2%	0,0%	0,0%	50,0%
návaznost na histor. vývoj	28,6%	22,2%	50,0%	50,0%	0,0%
převaha v četnosti	28,6%	44,4%	16,7%	0,0%	0,0%
jednoduchost	0,0%	44,4%	0,0%	25,0%	0,0%
přesnost, jednoznačnost	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%

Nejméně důležitá je pro nejmladší generaci přijatelnost prostředku z hlediska uživatele, historický aspekt a četnost prostředku, starší generace přidává ještě jednoduchost.

Pro střední generaci (od 30 - 50 let) je nedůležitý historický aspekt. Nejstarší generace považuje za zbytečnou přijatelnost prostředku pro uživatele a jeho závaznost.

6. KTERÉ OBLASTI A ZPŮSOBY ZJIŠŤOVÁNÍ SPISOVNÉ NORMY (PSANÉ I MLUVENÉ) POVAŽUJETE ZA NESPOLEHLIVÉ A NEPOUŽITELNÉ, KTERÉ ZA PŘÍNOSNÉ A ŽÁDOUCÍ ?

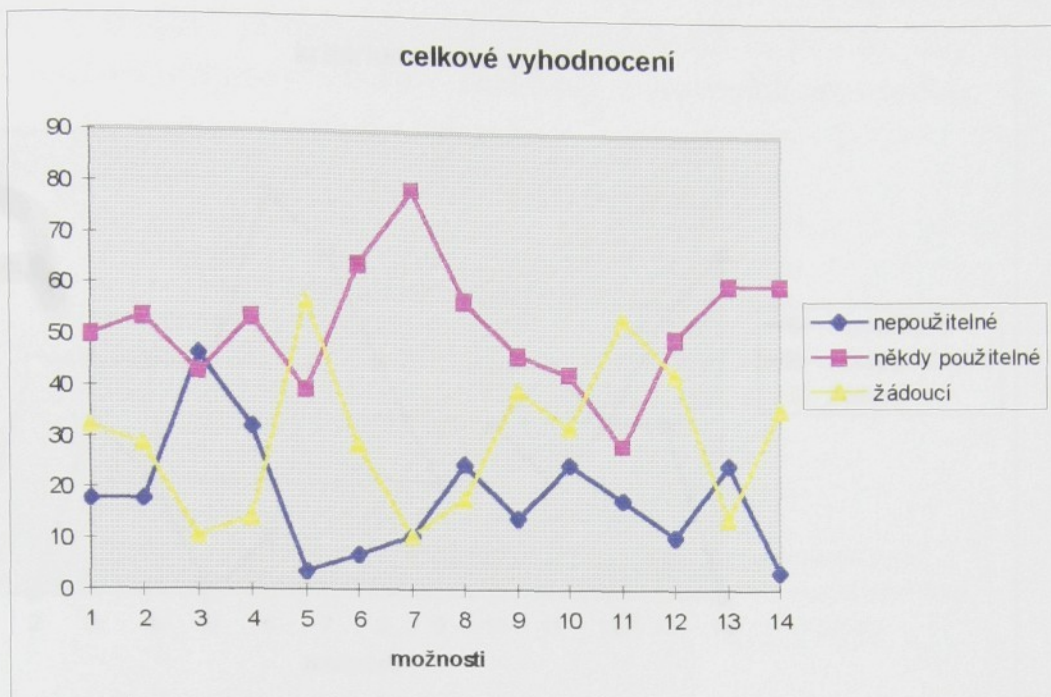
1. *úzus sdělovacích prostředků*
2. *úzus krásné literatury za posledních 50 let*
3. *úzus nejstarších mluvčích*
4. *úzus mládeže*
5. *úzus vzdělaných mluvčích*
6. *osobní úzus a preference kodifikátora*
7. *úzus a preference jeho okolí*
8. *písemné projevy školní mládeže*
9. *slavnostní projevy a dokumenty*
10. *veřejné průzkumy postojů*
11. *ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty*
12. *ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci*
13. *ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky*
14. *ankety o užívání jazykových jevů u statisticky vyváženého vzorku populace*

Spisovný jazyk ovlivňuje (aniž si to mnohdy uvědomujeme) každý z nás. Do současné spisovné češtiny se dostávají takové prostředky, které byly dříve pokládány za hovorové nebo nářeční. Je nutné si položit otázku, podle čeho rozhodovat, které nové prostředky zařadíme do spisovného jazyka.

Existuje mnoho oblastí, podle kterých se dá zjišťovat aktuální spisovná norma. Je však třeba rozhodnout, které z těchto oblastí budeme pokládat za žádoucí, které za někdy použitelné a které za nepoužitelné.

vyhodnocení: (osa x = jednotlivé možnosti, osa y = vyjádření v %)

I. celkové:

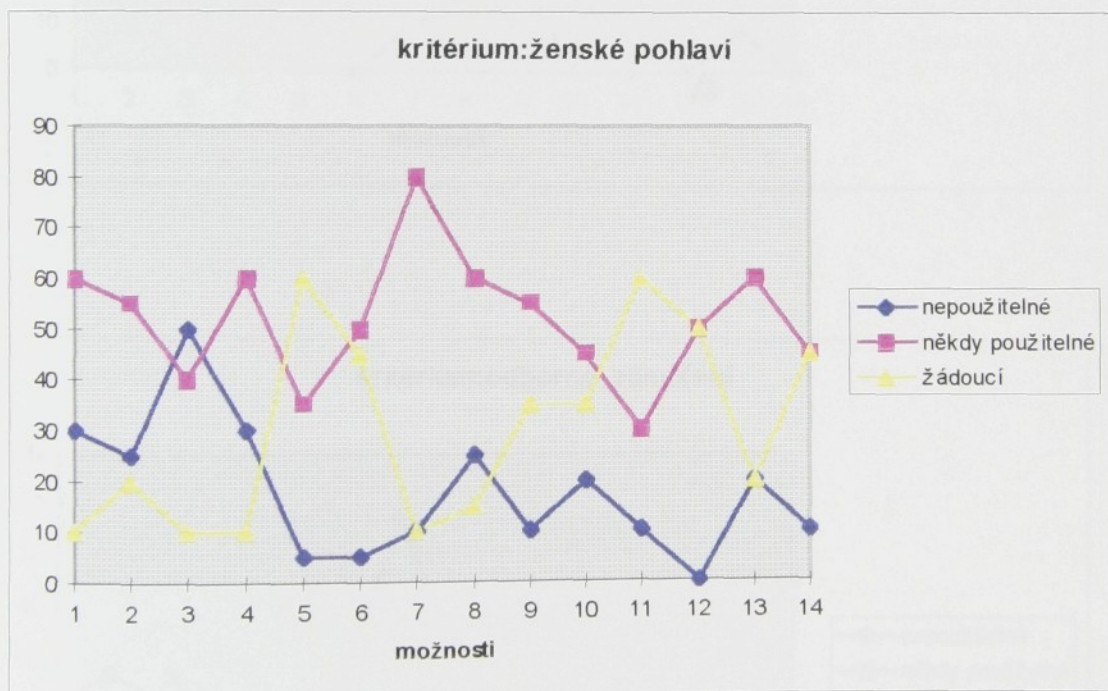
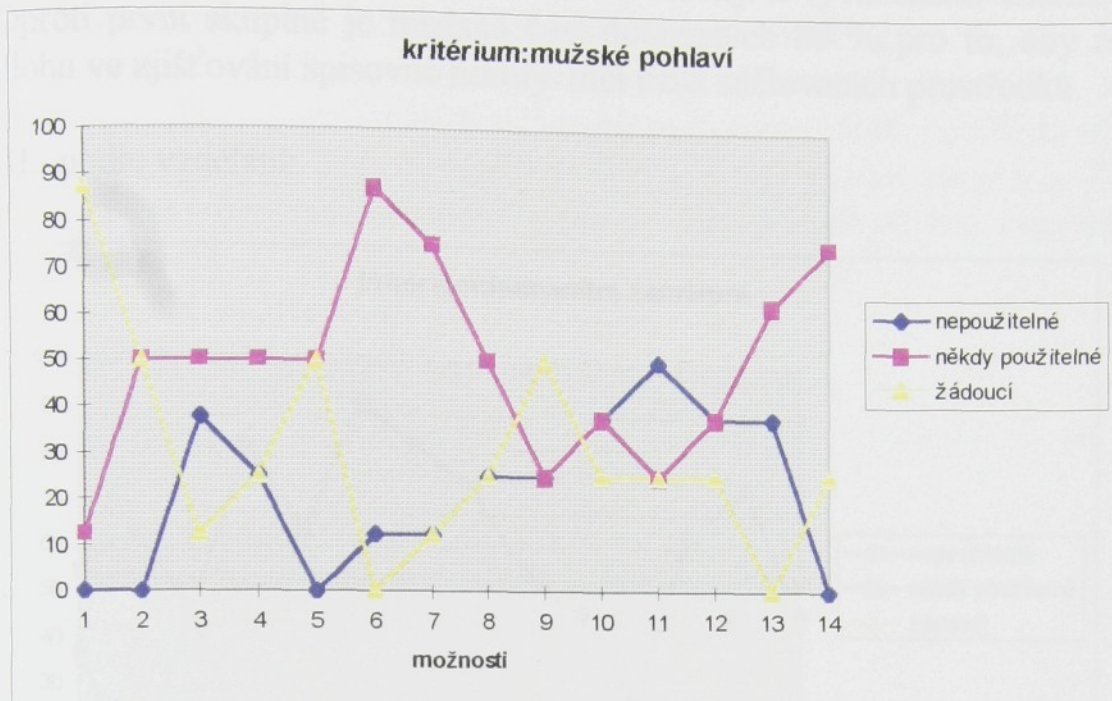

Z grafu vyplývá, že pro většinu dotázaných je zcela nepoužitelný úzus nejstarších mluvčích a úzus mládeže. Podle těchto výsledků by měla pouze střední generace právo ovlivňovat spisovnou normu, tedy tvořit konečnou podobu spisovné češtiny.

Jako někdy použitelný označili dotázaní úzus okolí kodifikátora, za podstatné považují i ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky a u statisticky vyváženého vzorku populace.

Za žádoucí a pro spisovnou normu nezbytně nutný považuje většina dotázaných úzus vzdělaných mluvčích a ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty. Z tohoto grafu je vidět postoj respondentů ke spisovné češtině jako ke kulturní hodnotě, neboť ovlivňování konečné podoby jazyka přenechávají odborníkům a vzdělaným lidem.

II. podle pohlaví:

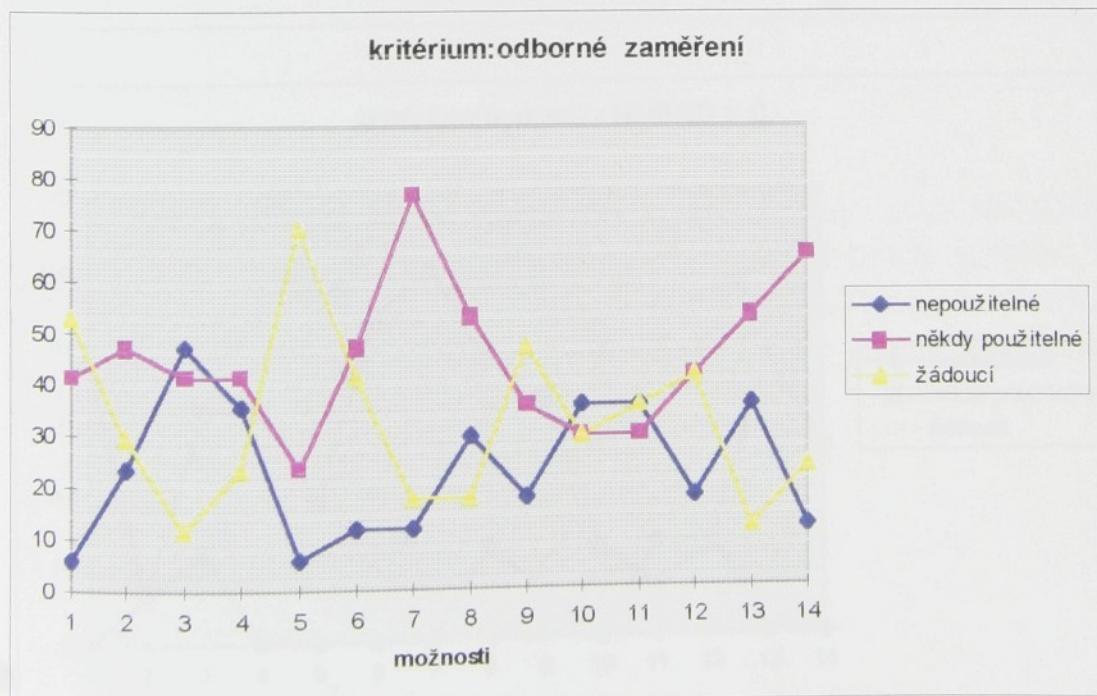
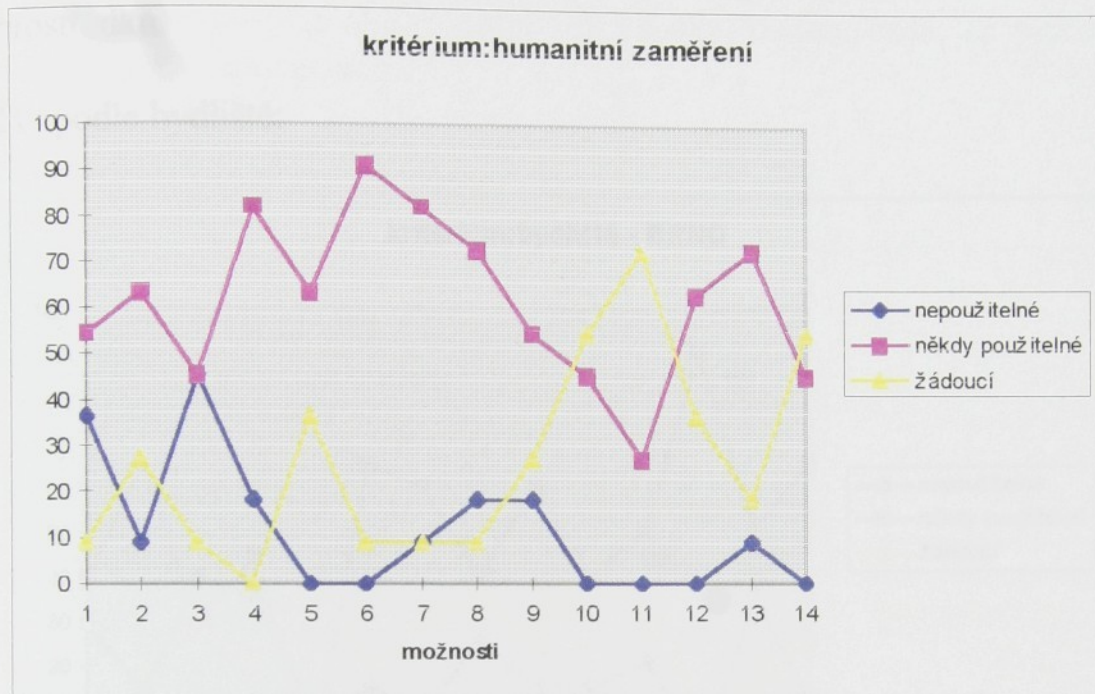

U ženské části dotázaných se jako nepoužitelný objevil úzus nejstarších mluvčích. Jako někdy použitelné označily úzus okolí kodifikátora, dále úzus sdělovacích prostředků, úzus mládeže a její písemné projevy a ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky.

Žádoucí je pro tuto skupinu dotázaných úzus vzdělaných mluvčích a ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty, tedy odborníky, kteří se studiem jazyka přímo zabývají.

Naopak druhá část populace považuje ankety mezi bohemisty za nepoužitelné. Za někdy použitelné označilo 89 % dotázaných osobní úzus a preference kodifikátora a jeho okolí a ankety u vyváženého vzorku populace. Oproti první skupině je mužská část dotázaných 89 % pro to, aby rozhodující úlohu ve zjišťování spisovné normy měl úzus sdělovacích prostředků.

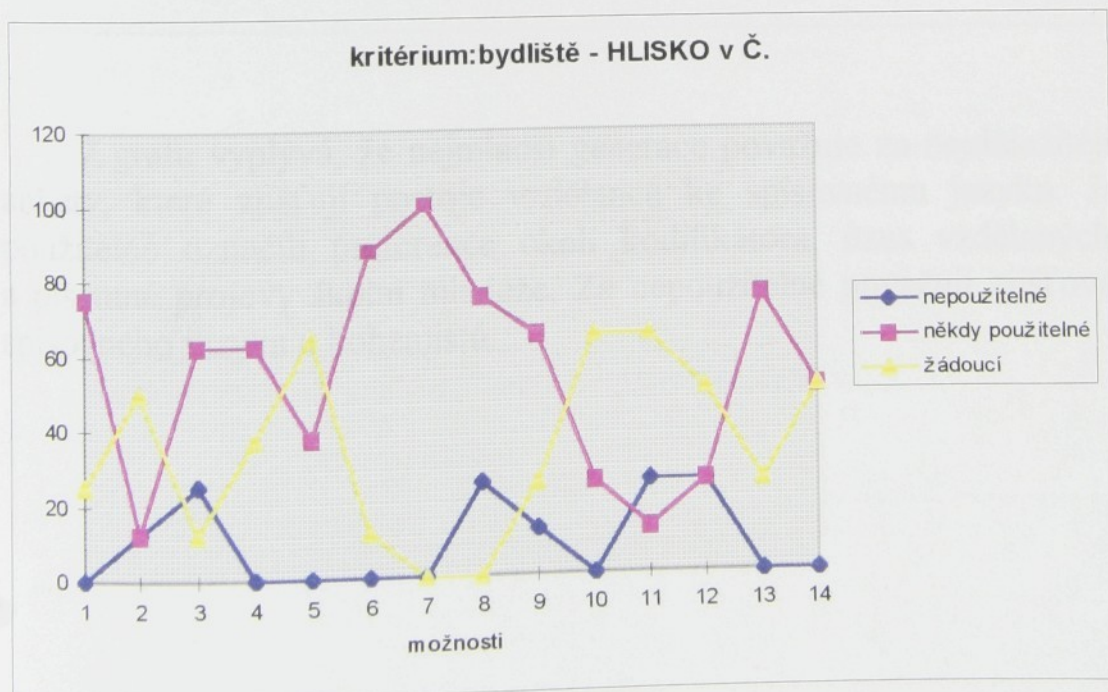
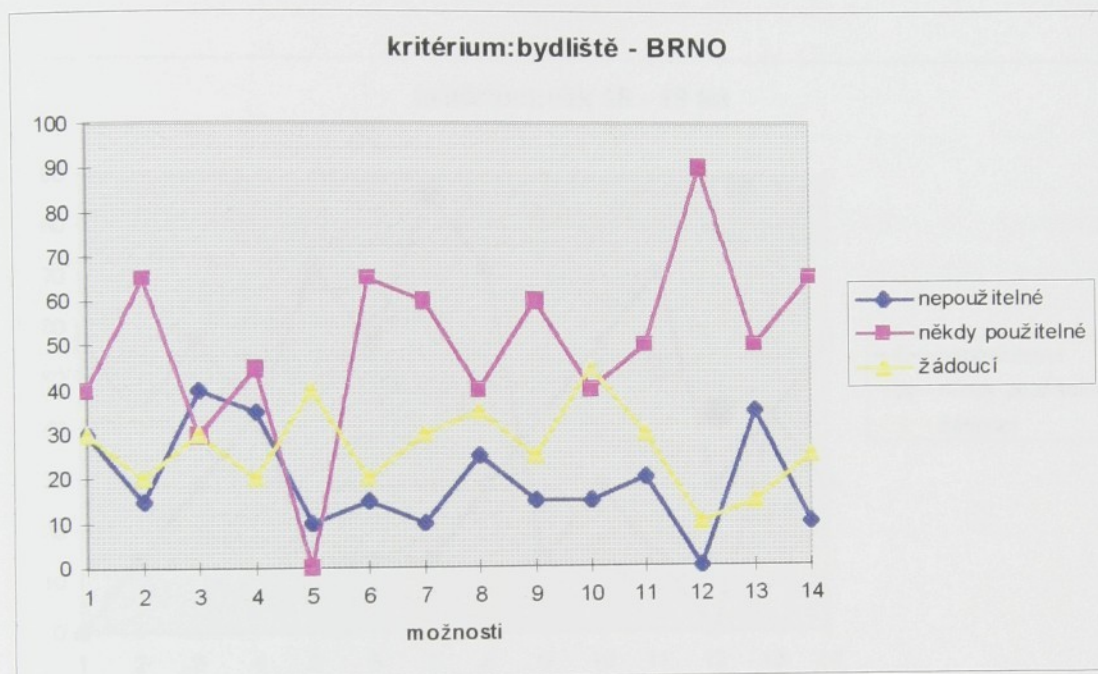
III. podle vzdělání:

Humanitně zaměření dotázaní považují za nepoužitelný úzus nejstarších mluvčích, za někdy použitelný označili osobní úzus a preference kodifikátora a jeho okolí a úzus mládeže. Za žádoucí označili ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty a u vyváženého vzorku populace.

Odborně zaměření respondenti nepovažují za důležitý úzus nejstarších mluvčích, někdy použitelné jsou pro ně preference okolí kodifikátora a ankety užívání jazykových jevů u statisticky vyváženého vzorku populace. Za žádoucí označila tato skupina dotázaných úzus vzdělaných mluvčích a úzus sdělovacích prostředků.

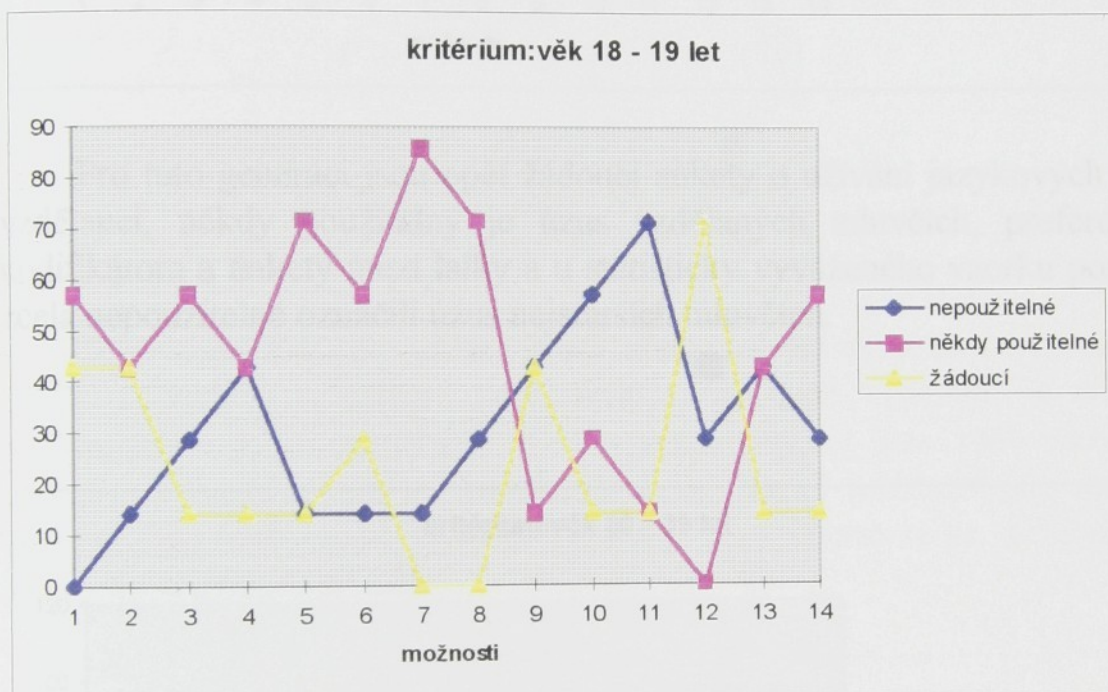
IV. podle bydliště:

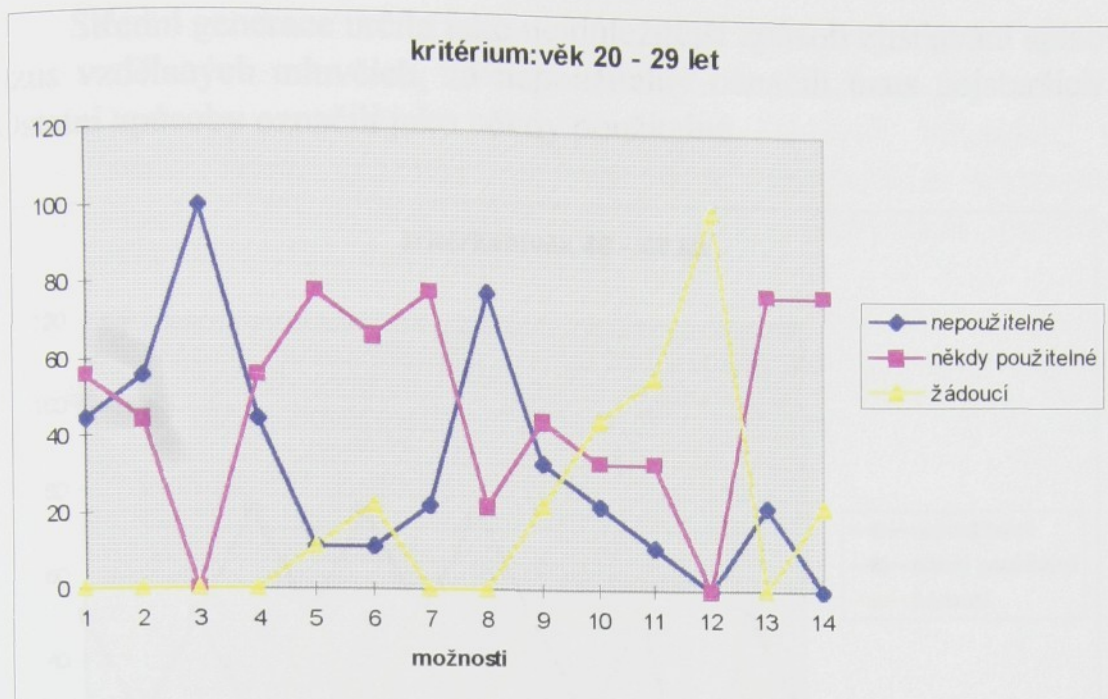
Dotázaní z okolí Brna považují ze nepoužitelný úzus nejstarších mluvčích, za méně důležité ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci, úzus krásné literatury za posledních 50 let, osobní úzus a preference kodifikátora a jeho okolí a ankety o jazykové situaci u statisticky vyváženého vzorku populace. Za žádoucí označili mluvu vzdělaných mluvčích.

Stejně jako respondenti z okolí Brna i druhá skupina dotázaných považuje za nedůležitý úzus nejstarších mluvčích, písemné projevy školní mládeže, ankety mezi bohemisty a vzdělanci a veřejné průzkumy postojů. Za někdy použitelné považují preference okolí kodifikátora a jeho osobní úzus, za žádoucí považují veřejné průzkumy postojů.

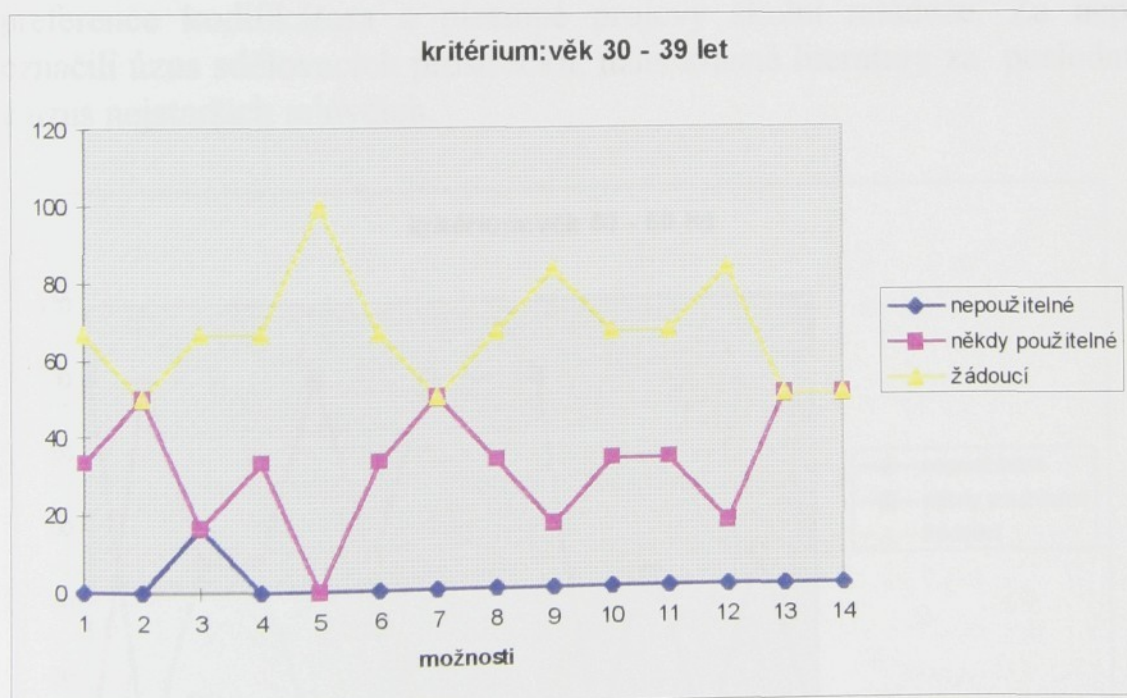
V. podle věku:

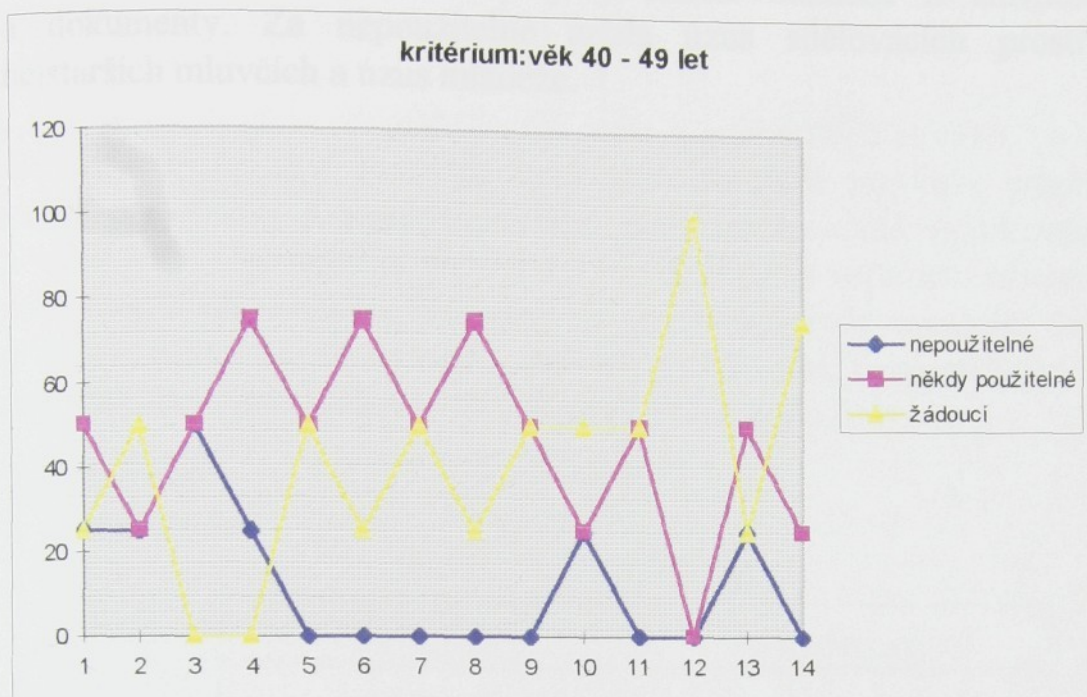
Z grafu vyplývá, že nejmladší generace považuje za nejdůležitější(žádoucí) ankety, které zjišťují postoje vzdělanců ke spisovnému jazyku. Jako někdy použitelné označili preference okolí kodifikátora, úzus vzdělaných mluvčích a písemné projevy školní mládeže. Za nepoužitelné považují zjišťování podoby spisovného jazyka u bohemistů.

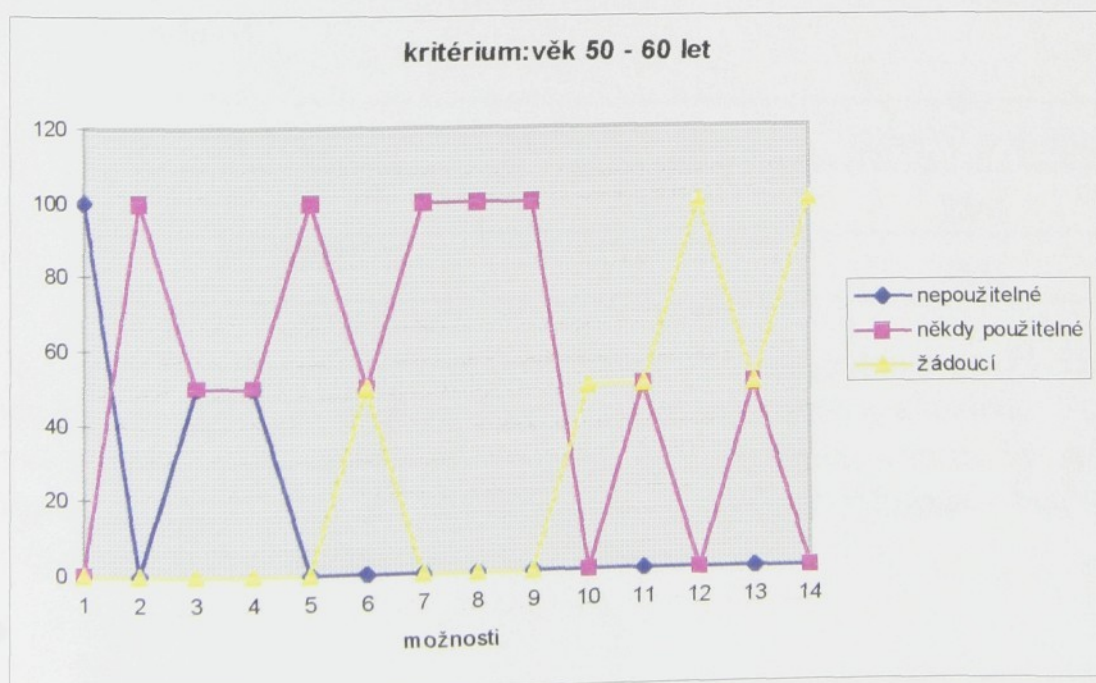
Pro tuto generaci jsou opět žádoucí ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci, někdy použitelný je úzus vzdělaných mluvčích, preference okolí kodifikátora a ankety mezi laiky a u statisticky vyváženého vzorku populace. Za zcela nepoužitelné označili úzus nejstarších mluvčích.

Střední generace určila jako nejdůležitější způsob zjišťování spisovné normy úzus vzdělaných mluvčích, za nepoužitelný označili úzus nejstarších mluvčích. Ostatní způsoby označili jako někdy použitelné.

Generace od 40 do 49 let by při zjišťování spisovné normy kladla největší důraz na ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci a u statisticky vyváženého vzorku populace. Někdy použitelný se jim zdál úzus mládeže, preference kodifikátora a písemné projevy školní mládeže. Za nepoužitelný označili úzus sdělovacích prostředků, úzus krásné literatury za posledních 50 let a úzus nejstarších mluvčích.

7. JE PODLE VÁS SPISOVNOU NORMU SPÍŠE:

- a) kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždování)
- b) zjišťovat a stále o ní informovat

Spisovný jazyk se stále vyvíjí, stále přichází něco nového, co se začleňuje do spisovné češtiny. Vznikají nová pravidla, nové jazykové prostředky, nové trendy se odrážejí i v takové oblasti, jakou je spisovné vyjadřování. O těchto nových jednotlivostech je třeba informovat širokou veřejnost uživatelů. Podávat přiměřenou informaci lze buď pomocí kodifikace, tedy zapsáním do jazykových příruček, u kterého hrozí riziko stálého zpoždování, nebo stálým informováním např. pomocí médií, odborných časopisů, studií apod.

vyhodnocení:

I. celkové:

možnost	vyhodnocení
a	21,40 %
b	78,60 %

Z výsledků vyplývá, že většina dotázaných by dala přednost stálému informování o jazykové situaci. Forma informování pomocí médií nebo odborných studií by pro ně byla přínosnější a výhodnější než nové příručky, jejichž příprava je časově velmi náročná a neodráží aktuální jazykovou situaci.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	25%	25%
b	75%	75%

Zde je situace poměrně vyrovnaná, u obou pohlaví je 75 % zastoupen názor, aby byly o jazykové situaci podávány zprávy aktuálně. Pouze 25 % dotázaných v obou skupinách si myslí, že jazykovou situaci by měla odrážet přesná pravidla, přestože zde hrozí, že ne všechny informace budou ve chvíli vydání pravidel ještě aktuální.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	27,30 %	17,70 %
b	72,70 %	82,30 %

Obě skupiny dotázaných se shodly v názoru, že je třeba spisovnou normu stále zjišťovat a pravidelně o ní informovat.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	31,60 %	0,0 %
b	68,40 %	100%

Respondenti z okolí Hlinska v Čechách se jednoznačně vyslovili pro druhou variantu. Upřednostňují tedy aktuální informování před přesnými (ale často ne ve všem aktuálními) jazykovými příručkami.

Dotázaní z okolí Brna jsou také pro druhou možnost, objevily se zde však i názory opačné. Přibližně 32 % dotázaných z této skupiny si myslí, že pro uživatele jsou přehlednější a dostupnější přesná pravidla, která jsou uvedena v jazykových příručkách, jako jsou např. Pravidla českého pravopisu.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	14,30%	22,20 %	33,30%	0,0 %	50,00%
b	85,70%	77,80 %	66,70%	100%	50,00%

Dotázaní ve věku od 18 - 49 let se ve většině shodli na možnosti druhé, je pro ně tedy výhodnější a přehlednější stálé informování o novinkách a změnách ve spisovném jazyce.

U nejstarší generace jsou zastoupeny obě varianty 50 %. Pro polovinu dotázaných je přínosnější podávání aktuálních informací pomocí médií a odborných statí, pro druhou část dotázaných jsou výhodnější přesná pravidla, která jsou uvedena v jazykových příručkách.

8. JAK LZE INTERPRETOVAT NESHODY A ROZPORY MEZI LINGVISTY V POSTOJI KE SPISOVNOSTI:

Neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnému jazyku je třeba vidět jako různost názorů, která se objevuje vždy, když o jedné věci jedná více účastníků. Každý účastník má svůj vlastní názor, který se může shodovat, ale i zásadně lišit od názorů ostatních. Je třeba rozhodnout, jak by se k těmto různým postojům mělo přistupovat. Zda je hodnotit jako kladné, tedy pro jazyk přínosné, nebo spíše záporné, tedy pro jazyk nevhodné a zbytečné.

Možnosti, které hodnotí neshody a rozpory mezi lingvisty jako kladné:

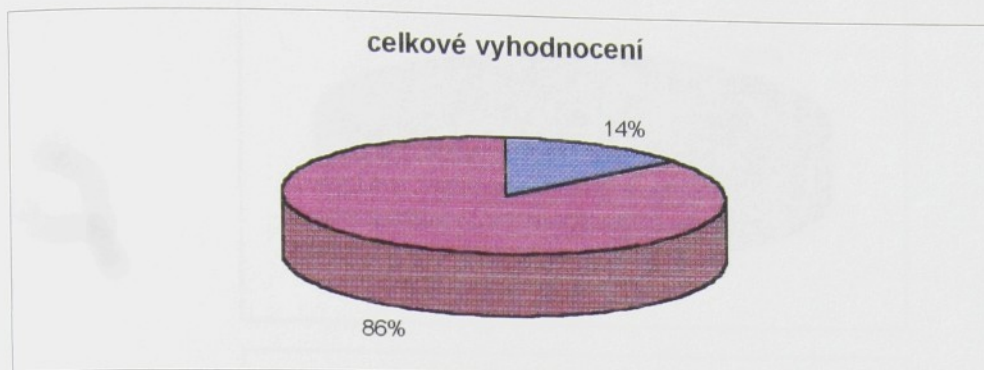
- jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
- jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí být sjednocovány
- jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
- jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

Možnosti, které hodnotí neshody a rozpory mezi lingvisty jako negativní:

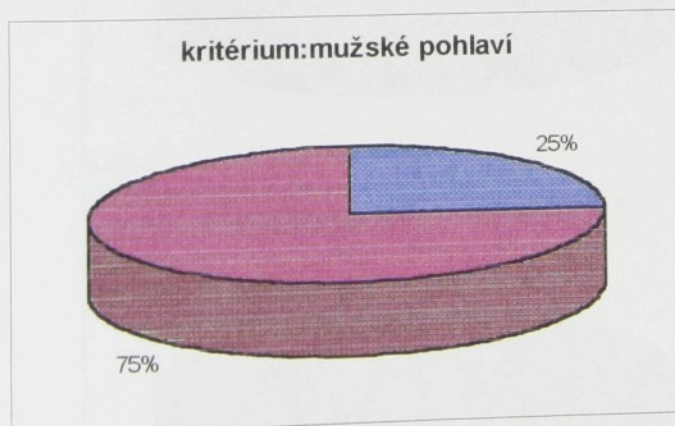
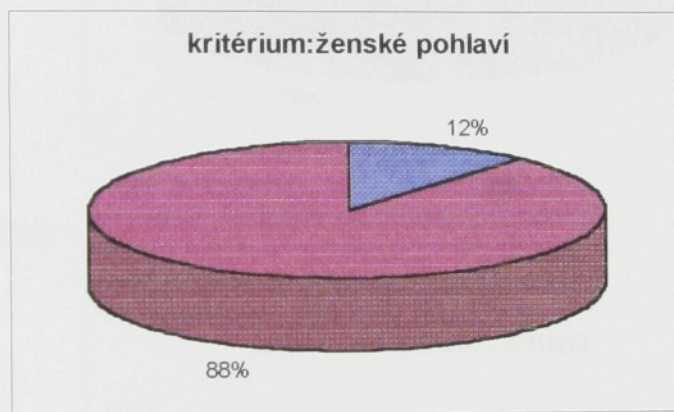
- jsou neštěstím, protože rozkolísávají povědomí o normě
- jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
- jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
- jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
- jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
- nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat

vyhodnocení:

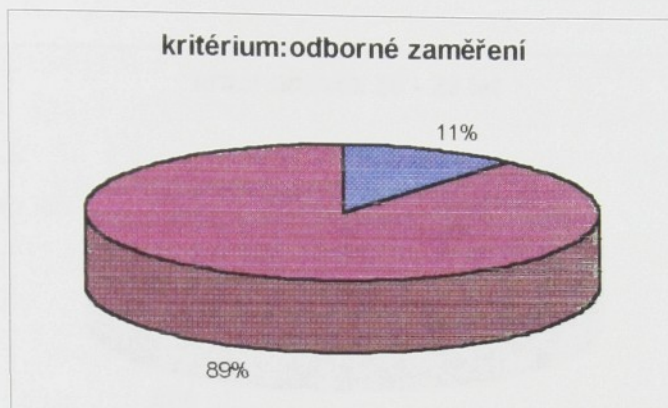
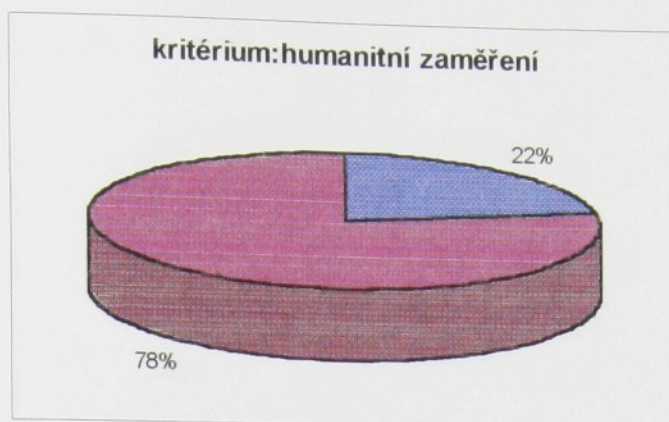
I. celkové:

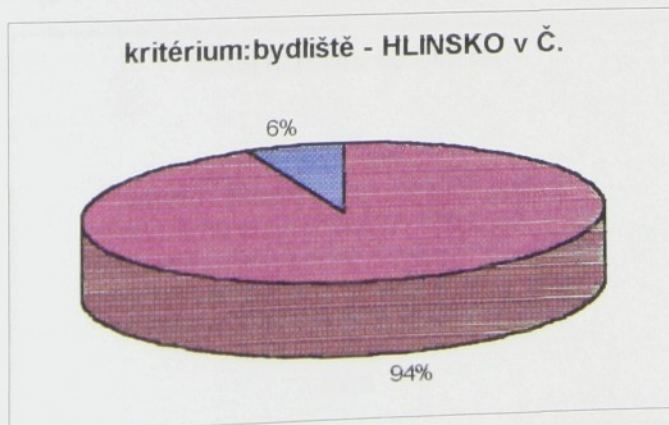
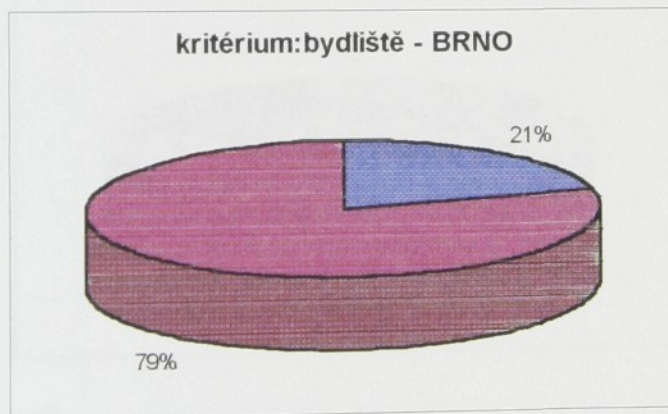
II. podle pohlaví:

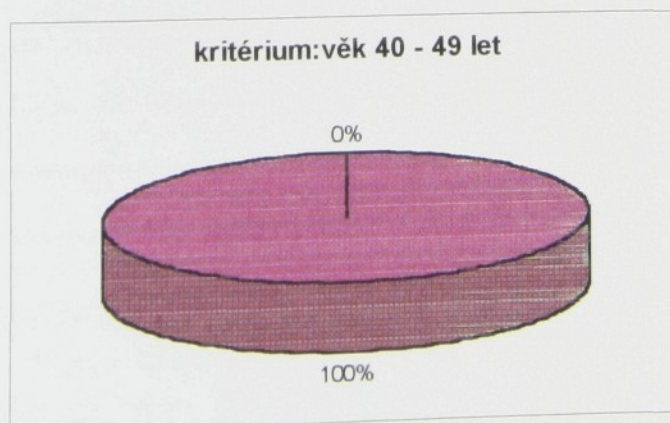
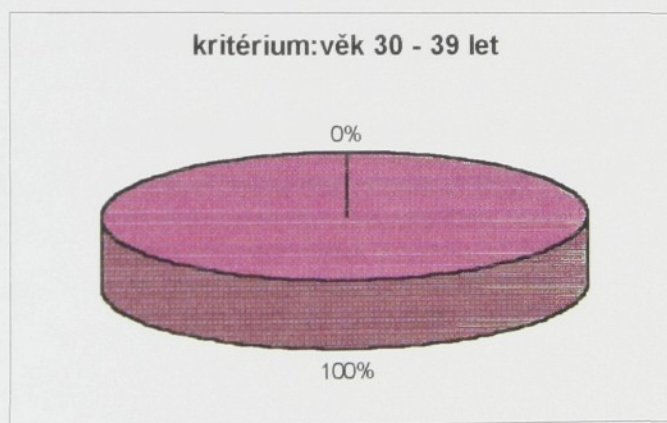
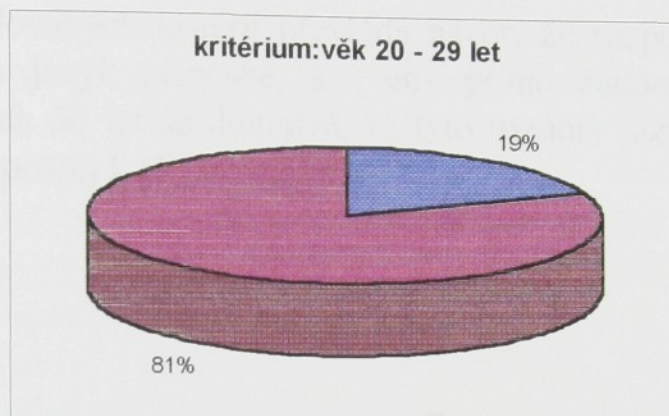
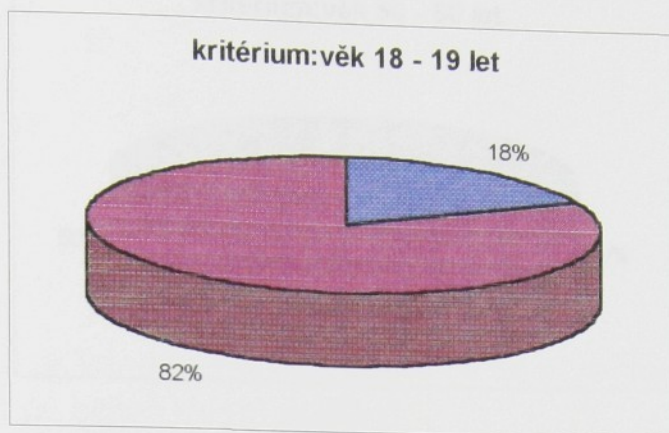
III.podle vzdělání:

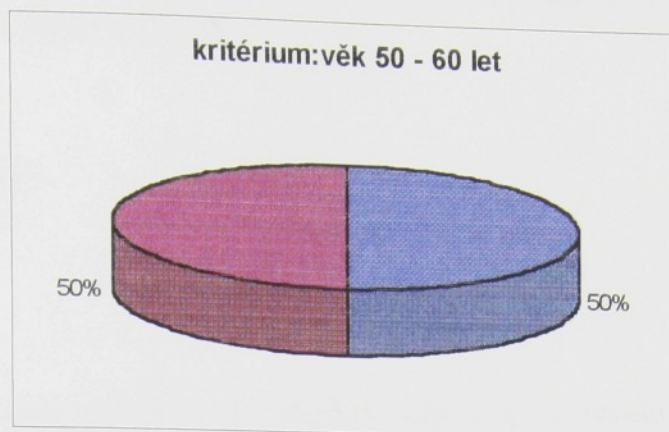

IV.podle bydliště:

V.podle věku:

U všech sledovaných kritérií převládá názor, že rozpory a neshody mezi lingvisty jsou pro jazyk přínosné, a tedy přímo žádoucí. Pouze polovina respondentů starších 50 let se domnívá, že tyto rozpory jazyk narušují, a proto vyjádřili negativní postoj k těmto rozporům.

9. JAKÝ MÁTE NÁZOR NA NOVÉ JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY, KTERÉ SE V JAZYCE OBJEVUJÍ ?

např.

obchodované akcie

probydlené lůžko

převyplnit plán

osušovna

Jedná se o slova původu domácího, která se v jazyce objevila nedávno a která se snaží vejít do běžné slovní zásoby.

Výraz *obchodované akcie* se stal běžným nadpisem v pravidelných ekonomických rubrikách našich deníků a užívá se ho zcela bez rozpaků.

Spojení *probydlené lůžko* uveřejnil týdeník Profit, a to ve větě, která sdělovala, že jistá firma odvádí určitou částku peněz z každého probydleného lůžka (= obsazeného lůžka).

Výraz *převyplnit plán* se objevil v novinách ve zprávě, která informovala o tom, že se jisté závody zavázaly k převyplnění plánu výroby zboží, rozhodly se tedy splnit plán na více než 100 %.

Jednoslovný název *osušovna* můžeme zařadit do skupiny výrazů, které vznikly odvozením od slov, která již v jazyce existují. Toto pojmenování najdeme na plaveckém stadionu jako nápis na dveřích místnosti, která se nachází mezi sprchami a šatnou a kde se plavci mají osušit.

- a) souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- b) nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- c) je mi to jedno

vyhodnocení:

I. celkové :

možnost	vyhodnocení
a	14,30 %
b	64,30 %
c	21,40 %

Z výsledků vyplývá, že většina dotázaných nesouhlasí s výrazy takového typu, které jsou v otázce uvedeny jako vzor. Zřejmě by odpovědi byly jiné, kdybych uvedla příklady slov přejatých z cizích jazyků nebo odborné výrazy, které se v jazyce stále objevují a většinou se bez problémů do jazyka začlení.

II. podle pohlaví:

možnost	mužské pohlaví	ženské pohlaví
a	12,50 %	15,00 %
b	50,00 %	75,00 %
c	37,50%	10,00 %

Tyto výsledky ukazují, že obě pohlaví se spíše přiklání k názoru, že tyto prostředky by se neměly začlenit do spisovného jazyka. U mužského pohlaví se objevuje 37 % respondentů, kterým je tato otázka lhostejná.

III. podle vzdělání:

možnost	humanitní	odborné jiné
a	18,20 %	11,80 %
b	72,70 %	64,60 %
c	9,10 %	23,60 %

U humanitně zaměřených dotázaných se objevilo přibližně 18 % respondentů, kteří se vyslovili pro přijetí takovýchto výrazů do spisovného jazyka, což ukazuje na ochotu humanitně vzdělaných respondentů přijímat do jazyka i takový typ nových jazykových prostředků.

IV. podle bydliště:

možnost	Brno	Hlinsko v Č.
a	15,80 %	12,50 %
b	63,20 %	75,00 %
c	21,00 %	12,50 %

Ani zde se výsledky neliší od předchozích údajů. V obou případech se více než 60 % dotázaných vyslovilo pro druhou možnost, jsou tedy proti přijetí těchto výrazů do spisovného jazyka.

V. podle věku:

možnost	18 - 19 let	20 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 60 let
a	0,00%	22,20%	16,70%	25,00%	0,00%
b	57,10%	55,60%	83,30%	50,00%	100%
c	42,90%	22,20%	0,00%	25,00%	0,00%

U nejmladší generace se vůbec neobjevil názor, že by se tyto nové výrazy měly objevit ve spisovném jazyce, polovina dotázaných si myslí, že taková pojmenování do spisovné češtiny nepatří, druhé polovině je tato otázka lhostejná.

U střední generace (od 20 do 49 let) jsou názory poměrně vyrovnané, přesto převládá názor, že tyto nové prostředky nejsou pro spisovnou češtinu vhodné.

Nejstarší generace dotázaných se 100 % shodla na druhé možnosti, nesouhlasí tedy s přijetím těchto nových prostředků do spisovného jazyka.

2.2.2. CELKOVÉ VYHODNOCENÍ ANKETY

Jak jsme uvedli již v úvodu, cílem této ankety bylo zjistit postoje uživatelů jazyka ke spisovné češtině, dále zjistit názory na další vývoj českého jazyka v budoucnosti, popř. najít řešení některých sporných bodů a problémů, které by mohly bránit dalšímu vývoji spisovného českého jazyka.

Z výsledků vyplývá, že většina dotázaných by dala přednost kodifikaci chápané pouze jako pomůcka a opora, která slouží uživatelům, před současným pojetím kodifikace jako nařízení, které je nutné bezpodmínečně dodržovat.

Tyto výsledky se daly předpokládat, neboť se shodují se současným vývojem jazykovědného výzkumu.

Stejný názor na tento problém má i Miloš Dokulil, významný lingvista.

„Přesto však by se kodifikace školometsky, úzkoprse chápaná mohla stát překážkou, brzdou vývoje spisovného jazyka. Zejména pedantické a mechanické vymáhání kodifikace i v případech, kde nastal již v normě zřetelný pohyb, by bylo právě takovou chybou jako na druhé straně nedbání kodifikace vůbec. Jsem vůbec toho názoru, že kodifikace by měla sestoupit s kothurnů a méně přikazovat a zakazovat a více vykládat. Nikoli jen toto je správné a ono nesprávné. Nýbrž: to či ono je v soudobé spisovné češtině zákonné, je noremní. To je obvyklé, častější. Tento tvar dosud převládá, je však postupně zatlačován živelně pronikajícím tvarem jiným, systémovým. Tento tvar je produktivní, onen neproduktivní. Tato vazba je progresivní, ona ustupuje.“¹⁾

Tento problém sleduje i naše přední jazykovědkyně - Iva Nebeská.

„Zároveň se dále uvolnila závaznost kodifikace, formou jejího prosazování do praxe se stále více stává doporučení.“²⁾

Problém jazykového vyučování ve školní praxi by velká část respondentů řešila zavedením výuky komunikace do škol. Děti by prostřednictvím školy měly poznat jak jazykový systém češtiny, tak se naučit i základům správné komunikace.

Ani tyto výsledky nejsou v rozporu s názory našich předních jazykovědců. K těmto otázkám se již v minulosti vyjadřoval Vilém Mathesius, zakladatel Pražského lingvistického kroužku.

*„Úkolem školy není jazyková teorie, ale jazyková
praxe...“³⁾*

V současné jazykovědě se tímto problémem zabýval Petr Sgall.

*„... školní výuka by se měla soustředit především
na poznání jazyka samého a na stylistické
znalosti a dovednosti žáků...“⁴⁾*

Hlavní úkol kodifikace spočívá podle většiny účastníků naší ankety v udržování tradiční národní hodnoty (literárního dědictví, ducha jazyka, kulturní stability apod.).

*„Spisovný jazyk je nejen prostředkem komunikace,
ale také hodnotou, zprostředkovatelem kulturního
dědictví (má funkci uchovávací), je symbolem národní
identity...“⁵⁾*

Kodifikace má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní spisovný jazyk a dále k uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby. Tak zní názory většiny dotázaných na otázku, k čemu má kodifikace sloužit.

Požadavek zjednodušení jazyka se objevoval nejčastěji. Že je tento požadavek opodstatněný, dokazuje tvrzení Miloše Dokulila.

*„Je jisté, že ke stabilitě, zejména v normě tvaroslovné,
bude spisovná čeština moci dospět teprve tehdy,
až projde obdobím jistého, a to dosti hlubokého
zjednodušení.
Toto zjednodušení musíme ovšem chápat ve smyslu
rozvinutí těch zákonitostí, které již v jazyce jsou, ve
smyslu posílení pravidelnosti.“⁶⁾*

Ve spisovném jazyce existují jistá kritéria, podle kterých se hodnotí, zda je možné přijmout nový prostředek do spisovné češtiny. Je otázka, která kritéria jsou pro toto hodnocení rozhodující.

Všichni respondenti se snažili seřadit kritéria spisovnosti podle důležitosti. Za nejdůležitější kritérium označili požadavek, aby byl nový jazykový prostředek funkční, potřebný a měl svoji stylovou platnost. Podle dotázaných je také nezbytné, aby byl nový prostředek přesný, jednoznačný a srozumitelný pro všechny uživatele jazyka.

Že pořadí kritérií spisovnosti není jednoznačně dáno, dokazuje ve své práci Iva Nebeská.

„Právě v souvislosti s kodifikací se proto opakovaně klade otázka, jaká jsou kritéria spisovnosti, protože kodifikovány jsou (až dosud) pouze prostředky spisovné.“⁷⁾

V našem jazyce existuje mnoho forem a způsobů zjišťování spisovné normy. Některé jsou pro jazykovou normu rozhodující, je tedy třeba brát je na vědomí, jiné jsou zbytečné, nemají tedy pro jazykovou normu žádný význam.

Jako rozhodující označili respondenti úzus vzdělaných mluvčích, často se objevoval požadavek, aby se zjišťování spisovné normy dělo pomocí anket jak u vzdělanců, tak i u statisticky vyváženého vzorku populace. Mnoho dotázaných považuje za důležitý i osobní úzus kodifikátora, a především úzus jeho okolí.

Stejný názor na využití anket a průzkumů pro získávání povědomí o jazykové normě má i velká část našich jazykovědců.

„Jde především o zřetel k uživatelům spisovného jazyka v přípravných stadiích kodifikace, a to jak k uživatelům obecně, tak i k některým sociálním skupinám. Takový měly nejen dílčí sociologické průzkumy jazykového povědomí a postoju uživatelů ke spisovné normě, popř. k její kodifikaci a k možnosti jejích změn.“⁸⁾

Také o důležitosti názorů kodifikátora se zmiňují někteří jazykovědci ve svých pracích.

„Zejména v poslední době byl vznesen důležitý požadavek sebeanalýzy kodifikátorů zaměřené na jejich postoje ke konkrétním kodifikovaným faktům.“⁹⁾

Podle většiny dotázaných je třeba stále informovat o nových změnách, které se v jazyce objevují. Spisovná norma se stále mění, proto je nutné ji sledovat a o těchto změnách stále informovat. Jednou z možností jsou kodifikační příručky, ve kterých se již ale nemusí odrazit nejaktuálnější stav spisovné normy. Další možností je informovat jiným způsobem. Jedna z forem by mohla být prostřednictvím médií, časopisů apod. Zde by se již mohl odrazit skutečný stav normy, jelikož příprava pořadů (časopisů) by nebyla časově tak náročná. Aby tento způsob informování mohl být využit v praxi, musel by být předem důkladně promyšlen.

Rozpory a neshody mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti znamenají podle většiny dotázaných přínos pro spisovný jazyk. Tyto rozpory hodnotí jako velmi důležité pro výzkum současné podoby spisovného jazyka. Jazykověda není exaktní věda, které se musí řídit přesnými pravidly a která jakékoliv odchylky hodnotí negativně. Musí počítat s neustálým vývojem jazyka, který může, ale nemusí odpovídat daným pravidlům. Úkolem jazykovědců je tyto změny v jazyce zachycovat a hodnotit je podle vlastních kritérií. Tyto vlastní poznatky musí lingvisté dále sjednocovat a předkládat „tu nejpříjemnější“ variantu uživatelům.

Postoj dotázaných k novým jazykovým prostředkům, které se v jazyce již objevují (např. obchodované akcie, osušovna,...), byl ve větší míře negativní. Velká část uživatelů spisovného jazyka si nepřije takové prostředky zařazovat do spisovné češtiny.

Tyto názory se výrazně liší od názoru našeho předního lingvisty – Milana Jelínka. Ten je (oproti našim dotázaným) plně pro přijímání nových jazykových prostředků do spisovného jazyka.

„Nový prostředek bývá obyčejně odmítán pod záminkou, že je v jazyce zbytečný. Je to ta nejhorší námitka, jakou si uživatel spisovné češtiny a někdy i lingvisté posuzující neologismy mohou vymyslet. Každý nový prvek ve spisovném jazyce vzniká z nějakého komunikativního podnětu, a jestliže znásobuje vyjádření nějakého významu, činí tak s jistou přídavnou, významovou, emocionální nebo stylovou hodnotou. I kdybychom v některých případech zjistili naprostou významovou totožnost nového prostředku s některým prostředkem už stabilizovaným, neopravňuje nás to k jeho eliminování pod záminkou jeho zbytečnosti. Každý dobrý stylista ví, jaké výhody přinášejí při stavbě textu synonyma.“

Uvedme příklad. Když vzniklo slovo zprovoznit (např. dílnu), objevily se námitky, že je zbytečné a že čeština vystačí se slovním spojením „uvést do provozu“. Zajisté, mohla by s uvedeným spojením vystačit, ale vzdávala by se výhodného univerbatu. Později se námitky opakovaly u dalších odvozenin vytvořených podle téhož slovotvorného modelu: zprůjezdnit (silnici), zprůchodnit (pasáž), zprůtočnit (kanál) aj. Kdyby lingvisté těmto odmítavým hlasům vyhověli, umrtvili by univerbizační model, který usnadňuje vyjadřování zvláště v odborné komunikaci.“¹⁰⁾

Pro větší přehlednost uvádíme na závěr výsledky ankety v bodech, které obsahují nejdůležitější a nejčastější názory dotázaných na současnou spisovnou češtinu.

VÝSLEDKY ANKETY V BODECH:

- kodifikace = pomůcka pro lepší orientaci ve spisovném jazyce
- důraz na komunikativní aspekt jazyka
- spisovný jazyk odráží kulturní vyspělost jazyka
- požadavek demokratizace, zjednodušení jazyka
- nejdůležitější kritérium spisovnosti = funkčnost nového jazykového prostředku
- nutné zjišťování spisovné normy přímo u konkrétních uživatelů jazyka
- potřeba aktuálního informování o spisovné normě
- různost názorů v postoji ke spisovnosti = přínos pro spisovný jazyk
- odmítání nových jazykových prostředků domácího původu

2.2.3. VLASTNÍ NÁZOR NA ANKETU:

ad 1) Hlavní úkol kodifikace vidím v její snaze stát se pomůckou a oporou pro jasnější a jednodušší orientaci v jazyce.

Kodifikace by neměla působit jako striktní nařízení, které se musí přesně dodržovat. Měla by spíše vycházet vstříc uživateli, kterého by měla o nové jazykové situaci nějakou formou informovat.

ad 2) Ideální stav výuky českého jazyka na základní škole by měl splňovat jak teoretickou připravenost žáků (tedy poznání jazykového systému češtiny), tak i komunikativní složku (tedy praktické využití jazyka v různých komunikačních situacích).

Toto je však pouze ideální stav, kterého podle mého názoru v dnešních základních školách není možné dosáhnout. Jazykovému systému se ve výuce věnuje velká pozornost, komunikační schopnosti se však často rozvíjí jen v hodinách slohu, kterému někteří učitelé věnují pouze 5 minut týdně. Je pravda, že se objevují učitelé, kteří u dětí schopnost komunikace rozvíjejí různými mluvními cvičeními, tito učitelé jsou však na našich školách spíše výjimkou.

ad 3) Zájem široké veřejnosti o spisovný jazyk a o jazykové otázky ukazuje, že jazyková kultura je všeobecně považována za nedílnou součást naší národní kultury.

Kodifikace by měla tuto součást národní kultury udržovat a podávat o ní svědectví. Domnívám se, že je to jeden z jejích hlavních úkolů.

ad 4) Podle mého názoru je spisovné vyjadřování odrazem osobní kultury uživatele, ale nemá rozhodující úlohu v určování vzdělanosti a v dělení společnosti na „vyšší a nižší“ vrstvy. Spíše by měla sloužit k zachycení adekvátní podoby spisovné češtiny a k jejímu uzákonění.

ad 5) kritéria spisovnosti: funkčnost, potřebnost, stylová platnost
ústrojnost (správnost), systémovost
přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost
přijatelnost z hlediska uživatele
závažnost prostředku
jednoduchost
návaznost na historický vývoj
statistická převaha v četnosti prostředku

Myslím si, že pro nový jazykový prostředek je nejdůležitější, aby byl funkční, potřebný a měl určitou stylovou platnost.

ad 6) Obsah veřejného mínění o jazyce nesmí být podceňován. Má velký význam pro aplikovanou jazykovědu (pro stanovení cílů, metod, pro prosazení nových vědeckých názorů se zřetelem ke kodifikaci a k požadavkům jazykové kultury).

Některé oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy můžeme považovat za žádoucí, neboť odrážejí názory široké vrstvy uživatelů, některé jsou spíše nespolehlivé, tedy nežádoucí.

K žádoucím oblastem zjišťování spisovné normy bych zařadila úzus vzdělaných mluvčích, úzus mládeže, úzus a preference okolí kodifikátora, veřejné průzkumy postojů a ankety o zjišťování spisovné normy mezi vzdělanci, bohemisty, laiky a u statisticky vyváženého vzorku populace.

Za někdy použitelný považuji osobní úzus kodifikátora, písemné projevy školní mládeže a slavnostní projevy a dokumenty.

Nežádoucí je podle mého názoru úzus sdělovacích prostředků, úzus krásné literatury za posledních 50 let a úzus nejstarších mluvčích.

Za žádoucí způsob zjišťování spisovné normy považuji úzus mládeže, neboť odráží postoj mladé generace ke spisovnému jazyku bez ohledu na již vžitá pravidla. Přinášejí do spisovného jazyka nové trendy, které se mohou starší generaci zdát nevhodné.

Za velmi žádoucí považuji zjišťování nové spisovné normy pomocí různých anket a dotazníků nejen mezi bohemisty a vzdělanci, ale především u statisticky vyváženého vzorku populace, ve kterých by se odrážel názor široké veřejnosti uživatelů na spisovný jazyk.

Za někdy použitelný označuji osobní úzus a preference kodifikátora, neboť vždy nemusí odrážet skutečnou povahu a stav spisovného jazyka, ale pouze jazykovou vyspělost kodifikátora.

Ani písemné projevy školní mládeže nelze brát za rozhodující. Nemusí vždy ukazovat názor na spisovný jazyk, odchylky mohou být způsobeny nedostatečnou připraveností žáků.

Jazyk slavnostních projevů a dokumentů bývá přizpůsoben situaci, pro kterou byly napsány, nemusí tedy nutně odrážet stav spisovné češtiny, proto jejich úzus považuji za použitelný pouze částečně.

Jazyk sdělovacích prostředků jsem označila za nežádoucí, protože často není v souladu se spisovnou normou, ale ani s názory většiny uživatelů. Vyjadřuje pouze osobní úzus komentátora, hlasatele, popř. redaktora. Není proto možné brát tento úzus za rozhodující pro tvorbu nové spisovné normy.

Ani úzus krásné literatury nepovažují za žádoucí, neboť odráží úzus autora a vyjadřuje jeho osobní názor na spisovný jazyk. Autoři často pracují s jazykem, aby dosáhli žádaného efektu, přizpůsobují jazyk obsahu knihy, vkládají hrdinům do úst takové jazykové prostředky, které by v reálném životě nikdy nepoužili.

Mluva nejstarších mluvčích často neodpovídá skutečné jazykové situaci. Většina příslušníků nejstarší generace není ochotna přijímat do jazyka nové prostředky, nesouhlasí s vývojem jazyka a přiklání se často k již překonaným pravidlům. Proto označují úzus nejstarších mluvčích za nepoužitelný pro výzkum současné spisovné normy.

ad 7) Myslím si, že o spisovné normě by se mělo nějakým způsobem stále informovat, protože kodifikace často neodpovídá aktuální jazykové situaci. Není však jasné, jakým způsobem by k tomuto informování mělo docházet. Jedna možnost by byla pomocí médií, není ale jisté, že by většina uživatelů byla ochotna tato vysílání sledovat. Druhá možnost je prostřednictvím odborných časopisů, ale ne všichni uživatelé mají možnost tyto časopisy odebírat a seznamovat se s aktuálními výzkumy v oblasti spisovného jazyka.

Výhodou jazykových příruček a pravidel pravopisu je snadná dostupnost a snadná manipulace s nimi. Ani tyto příručky se však neobjevují v knihovně každého uživatele spisovného jazyka.

ad 8) Výzkum spisovného jazyka a jazyka vůbec není záležitostí, kterou by mnohost názorů mohla rozkolísat nebo ohrozit. Domnívám se, že právě tato různost názorů zaručuje kladný výsledek a je projevem vývoje jazyka a odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě.

Sjednávání různých názorů přispívá k přesnějšímu výsledku, ve kterém je zastoupeno více pohledů na daný problém. Je tedy pro kodifikaci přínosem, jelikož prohlubuje poznání jazykového systému z více pohledů.

ad 9) Myslím si, že každý nový prostředek, který se v jazyce objeví, je přínosem. Žádná pojmenování nevznikají v jazyce bez příčiny, vždy vznikají, aby plnily určitou funkci. V jazyce je vždy výhodné, když máme pro jednu věc více pojmenování, když máme možnost volby. Jsem tedy plně pro možnost a), souhlasím, aby taková pojmenování patřila do spisovného jazyka.

2.3. SROVNÁNÍ ANKETY S ANKETOU PLK Z ROKU 1990

Cílem Pražského lingvistického kroužku bylo upravit kodifikaci spisovné češtiny tak, aby lépe odpovídala živé normě a nepředpisovala užívání zastaralých a knižních tvarů. Zásadním požadavkem bylo převést jazykovou kulturu od autoritářského nařizování a zakazování jazykových brusičů k co nejúplnějšímu informování mluvčích češtinu o jazykové situaci. Kladné přijetí tohoto programu velkou částí naší kulturní veřejnosti potvrdilo jeho velký význam a účinnost.

Mezi první akce obnoveného Kroužku patří anketa, která se týká právě jazykové kultury češtiny. Její příprava byla zahájena již před událostmi v listopadu 1989 z iniciativy Tomáše Hoskovce na půdě Kruhu nezávislé inteligence.

V roce 1990 anketu převzal PLK, který opět po 40 leté nucené odmlce zahájil činnost, a to zásluhou O. Leška, M. Červenky, M. Procházky a P. Sgalla, kteří toto obnovení připravovali již od září roku 1989.

Anketa proběhla v Hospodářských novinách č. 24 – 13.9. 1990. Na anketu přišlo 70 odpovědí, většinou od starších lidí. Byla zastoupena různá zaměstnání (učitelé, překladatelé, technici,...). Mezi autory odpovědí byli i dva lingvisté – prof. PhDr. Milan Jelínek a doc. PhDr. František Čermák. Ze známých osobností do ankety přispěl i Miloš Kopecký.

V naší práci uvedeme pouze ty body ankety, které mají vztah k našemu problému (k naší anketě).

Jako základní problém byla položena otázka:

Co Vám na dnešním stavu českého vyjadřování a péče o jazyk zvláště vadí?

Z odpovědí vyplynulo, že dotázaným nejvíce vadí současný stav vyjadřování (kultura řeči). Především jde o stav vyjadřování v hromadných sdělovacích prostředcích, jejichž jazyk je často pokládán za normu.

V našem dotazníku není jazyk sdělovacích prostředků pokládán za závaznou normu, naopak většina dotázaných pokládá tento jazyk za nepoužitelný pro zjišťování spisovné normy.

K otázce jazykové kultury se většina účastníků ankety (PLK) nevyjádřila. Oba již zmínění lingvisté požadují vytvoření a vydání lepšího výkladového slovníku pro veřejnost. Podle doc. PhDr. F. Čermáka je nutné překonat přílišné zdůrazňování společenské prestiže kodifikace a zbavit se dogmatického přesvědčení o tvarech spisovného jazyka jako jediné správných.

I v naší anketě jsme zjišťovali postoj uživatelů ke kodifikaci. Ve většině případů dotázaní (stejně jako F. Čermák) požadují, aby byla kodifikace pokládána spíše za pomůcku a oporu pro kultivovanou praxi, než aby byla prezentována jako nařízení (zákon), které je nutné dodržovat.

Další otázka se týkala problému nápravy vzniklé jazykové situace. Objevil se názor, aby bylo jazykové kultuře a slohu věnováno ve škole více pozornosti a více času. Bylo poukázáno na potřebu mluvních cvičení a logopedie. Škola by měla více rozšiřovat slovní zásobu dětí. Objevily se i návrhy zavést jazykové školení moderátorů a hlasatelů, popř. zavést výuku češtiny i na školy odborné a vysoké.

V naší anketě jsme se této problematice věnovali v otázce č. 2. Většina dotázaných požaduje zařadit do výuky češtiny i výuku komunikace (spojenou s rozšiřováním slovní zásoby pomocí mluvních cvičení).

Po porovnání výsledků ankety PLK s naší anketou jsme dospěli k názoru, že ve většině sledovaných problémů se výsledky obou anket shodují.

Z obou dotazníků vyplývá jasný postoj uživatelů spisovného jazyka k současné češtině. Výsledky ukazují, že většině uživatelů není osud našeho jazyka lhostejný, ale naopak že je problém jazykové situace velmi zajímavý.

ZÁVĚR

Úkolem této diplomové práce bylo charakterizovat úlohu spisovného jazyka v dnešní komunikaci.

V úvodní (teoretické) části jsme se snažili o vymezení pojmu norma, popsali jsme vývoj jazykové normy od dob jejího vzniku v teorii Pražské školy po její pojetí v současnosti. Snažili jsme se popsat příčiny rozporu mezi územ v každodenní komunikaci a kodifikovanou normou. V závěru jsme uvedli některé možnosti nápravy vzniklého stavu a zastavili jsme se u definování pojmu jazyková kultura.

Druhá část práce je postavena na základě promyšlené ankety, která se snaží zjistit postoj konkrétních uživatelů k současné spisovné češtině a dále zjistit názory na další vývoj spisovného českého jazyka v budoucnosti.

Z výsledků zkoumání současné jazykovědy vyplývá několik vizí, jak by mohl pokračovat další vývoj spisovného jazyka.

Jednou z možností je jisté zjednodušení, ale přísnost. Spisovný jazyk se bude postupně sbližovat s běžnou mluvou. Budou do něho přijímány i takové jazykové prostředky (slova a konstrukce), které byly dříve pokládány za hovorové, nebo dokonce nespisovné. Kultivované vyjadřování bude vyžadovat méně norem vzdálených běžnému úzu mluvčích. Školní výuka bude jednodušší, prohršky proti spisovnosti bude možné lépe kontrolovat, bude více času na procvičování stylistických dovedností žáků a na literární výchovu.

Druhá vize předpokládá, že se jazyk bude stále dělit na formálnější a neformální. Kodifikací budou pro spisovný jazyk přijímány i tvary, slova a konstrukce dříve nespisovné nebo hovorové. Tvary výhradně spisovné zůstanou jako prostředky formální. Spisovná čeština tak bude mít větší podíl na

komunikaci než dosud. Ve školní výuce bude třeba dbát více na dovednost zhodnotit situaci a vybrat vhodné jazykové prostředky.

Další návrh preferuje přirozený vývoj spisovného jazyka a vlastní zodpovědnost mluvčích. Jazyková situace zůstane podobná jako dosud, bez významných posunů od formálnosti a neformálnosti.

Uživatelé budou sami rozhodovat, které jazykové prostředky pro ně budou mít uplatnění, které naopak budou nepotřebné. Míra spisovnosti postupně získá zřetelnější sociální, funkční nebo situační příznak. Úkolem školy bude pomáhat žákům orientovat se v jazykové situaci a vytvářet určitý postoj k jazykové praxi.

Z našeho výzkumu vyplývá, že většina uživatelů spisovného jazyka požaduje, aby byla čeština podstatně zjednodušena, a tím se přiblížila většímu množství uživatelů. K tomuto přiblížení by měla dospět nejen důkladným zjednodušením, ale také tím, že se bude výzkum spisovné normy provádět přímo u konkrétních uživatelů (např. pomocí anket o užívání jazykových jevů u statisticky vyváženého vzorku populace, tedy i mezi laiky, kteří se jazykem přímo nezabývají). Tím by se měl postupně stírat rozdíl mezi formálním a méně formálním vyjadřováním. Ve školní výuce by se mělo dbát vedle teoretického poznávání jazyka i na poznání jeho komunikativní složky. Větší důraz by měl být kladen na rozvíjení stylistických dovedností žáků, škola by děti měla připravit i na to, aby byly schopné poznatky o jazyce, které ve škole získají, využít v praxi.

Výsledky ankety ukazují, že mezi uživateli je o jazykové otázky značný zájem. Řada dotázaných při zpracovávání anketních otázek vyslovila požadavek, aby se mohli na ovlivňování spisovného jazyka přímo podílet. Rádi by vyjádřili své mínění (mnohdy námitky) i k jiným oblastem jazyka, které se jich přímo týkají (např. nová pravidla pravopisu, otázka výuky mateřského jazyka na základní škole, přijímání nových jazykových prostředků do spisovné češtiny apod.).

Závěrem je možné konstatovat, že cesta k hlubšímu a přesnějšímu popisu jazykových jevů vede přes zkoumání vztahu jazyka a společnosti a jejich postojů k těmto tématům.

4. POZNÁMKY

- 1/ Dokulil, M.: K otázce normy spisovného jazyka a její kodifikace. In: SaS XIII, 1951 – 1952, s. 139
- 2/ Nebeská, I.: Jazyk, norma, spisovnost. UK, Praha 1996, s. 112
- 3/ Mathesius, V.: O požadavku stability ve spisovném jazyce. Spisovná čeština a jazyková kultura. Melantrich, Praha 1932, s. 26
- 4/ Sgall, P.: K některým otázkám naší jazykové kultury. In: SaS XLII, 1981, č. 4 s. 302
- 5/ Nebeská, I.: Jazyk, norma, spisovnost. UK, Praha 1996, s. 107
- 6/ Dokulil, M.: K otázce normy spisovného jazyka a její kodifikace. In: SaS XII, 1951 – 1952, s. 137
- 7/ Nebeská, I.: Jazyk, norma, spisovnost. UK, Praha 1996, s. 63
- 8/ Kraus, J., Kuchař, J., Stich, A., Štícha, F.: Současný stav a vývojové perspektivy kodifikace spisovné češtiny. In: SaS XLII, 1981, č. 3 s. 230
- 9/ Kraus, J., Kuchař, J., Stich, A., Štícha, F.: Současný stav a vývojové perspektivy kodifikace spisovné češtiny. In: SaS XLII, 1981, č. 3 s. 229
- 10/ Jelínek, M.: Kritérium systémovosti při kodifikaci spisovné normy. In: Sborník prací Pedagogické fakulty MU v Brně, 1996, s. 38

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Nebeská, V.: Jazyk, norma, spisovnost. UK, Praha 1996

Spisovná čeština a jazyková kultura. Melantrich, Praha 1932

Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník prací Pedagogické fakulty MU v Brně, Brno 1996

Nebeská, I.: K současnému pojetí normy v české lingvistice. SaS L, Praha 1989, č. 2 s. 152 - 167

Jedlička, A.: Spisovný jazyk v současné komunikaci. UK, Praha 1978

Sgall, P.: Spisovnost a kultura vyjadřování. SaS č. 55, 1994

Jedlička, A.: K problematice normy a kodifikace spisovné češtiny. SaS XXIV, Praha 1963, s. 9 – 20

Dokulil, M.: K otázce normy spisovného jazyka a její kodifikace. SaS XIII, Praha 1951 – 1952, s. 135 - 140

Kraus, J., Kuchař, J., Stich, A., Štícha, F.: Současný stav a vývojové perspektivy kodifikace spisovné češtiny. SaS XLII, Praha 1981, č. 3 s. 228 – 238

Sgall, P.: K některým otázkám naší jazykové kultury. SaS XLII, Praha 1981, č. 4 s. 299 – 306

Martincová, O.: O mluveném jazyku a jazykové kultuře. NŘ 1992

Polívková, A.: K některým postojům uživatelů k jazyku. NŘ 1992, č. 4 s. 176 – 182

Anketa pro účastníky konference o poslání Grémia pro českou jazykovou praxi. Praha 1997

Drobnosti. NŘ 1990 - 1996

6. PŘÍLOHY

věk: 55
pohlaví: ženské
bydliště (okres): Žďár nad Sázavou
vzdělání-obor: vysokoškolské - humanitní

Jaký je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří?
(kodifikace = uzákonění spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky, články ve vědeckých časopisech)

- 1) Kodifikace má za úkol:
 - a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
 - b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi
- 2) Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi?
 - a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
 - b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
 - c) poznání jazykového systému + výuka komunikace
- 3) Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:
 - a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
 - b) spíše vedlejší účinek kodifikace
- 4) Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:
 - a) k rozlišení populace na „vyšší a nižší“ vrstvy, respektive „vzdělanější a méně vzdělané“
 - b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
 - c) k uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby
- 5) Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti? Seřaďte kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůležitějších, rozhodujících po méně závažná, ale stále potřebná.
 - a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
 - b) ústrojnost (správnost), systémovost
 - c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
 - d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
 - e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
 - f) statistická převaha v četnosti prostředku
 - g) jednoduchost
 - h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost

nejdůležitější

méně důležité

málo důležité

h, a, b

c, d

e, f, g

- 6) Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí? (Zakřížkujte)

	nepoužitelné	někdy použitelné	žádoucí
úzus sdělovacích prostředků (televize, rádio...)	X		
úzus krásné literatury za posledních 50 let		X	
úzus nejstarších mluvěčích	X		
úzus mládeže		X	
úzus vzdělaných mluvěčích			X
osobní úzus a preference kodifikátora		X	
úzus a preference jeho okolí		X	
písemné projevy školní mládeže		X	
slavnostní projevy a dokumenty		X	
veřejné průzkumy postojů		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci			X
ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky			X
ankety o užívání jazykových jevů			X
u statisticky vyváženého vzorku populace			X

- 7) Je podle Vás spisovnou normu (norma = ^{pravidlo jazyka} spisovný jazyk) nutno spíše:
- kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždění)
 - zjišťovat a stále o ní informovat
 -
- 8) Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:
- jsou nešťestím, protože rozkolísávají povědomí o normě
 - jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
 - jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
 - jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
 - jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí být cíleně sjednocovány
 - jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
 - jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
 - jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
 - jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
 - nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
 - jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
 - jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě
- 9) Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují?
- např. **obchodované akcie** (akcie, se kterými se právě obchoduje)
- probydlené lůžko** (obsazené lůžko)
- převyplnit plán** (splnit plán více než na 100%)
- osařovna** (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou, kde se plavci mají osušit)
- souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
 - nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
 - je mi to jedno

30
Jméno: M
Místo (okres): ŽDA'K HAN SACHOVU
Číslo: STUDENT VUT FS

Co je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří?
Kodifikace = uzákonění podoby spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky spisovné češtiny, články ve vědeckých časopisech)

Kodifikace má za úkol:

- a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
- ☒ b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi

Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi?

- a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
- b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
- ☒ c) poznání jazykového systému + výuka komunikace

Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:

- a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
- ☒ b) spíše vedlejší účinek kodifikace

Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:

- a) k rozlišení populace na vyšší a nižší vrstvy, respektive vzdělanější a méně vzdělané
- ☒ b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
- c) v uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby

Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti? Seřadte kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůležitějších po méně závažná, ale stále potřebná.

- a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
- b) ústrojnost (správnost), systémovost
- c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
- d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
- e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
- f) statistická převaha v četnosti prostředku
- g) jednoduchost
- h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost
- i)

nejdůležitější	méně důležité	málo důležité
a c h	b e g	d f

Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí ? (Zakřížkujte.)

	nepoužitelné	někdy použitelné	žádoucí
us sdělovacích prostředků (televize, rádio ...)		☒	
us krásné literatury za posledních 50 let		☒	
us nejstarších mluvicích	☒		
us mládeže		☒	
us vzdělaných mluvicích		☒	
obnů a preference kodifikátora	☒		
us a preference jeho okolí		☒	
semné projevy školní mládeže	☒		
ynostní projevy a dokumenty	☒		
řejné průzkumy postojů			☒
kety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty	☒		
kety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci		☒	
kety o užívání jazykových jevů mezi laiky		☒	
kety o užívání jazykových jevů statisticky vyváženého vzorku populace			☒

Je podle Vás spisovnou normou (norma = ^{pravidla pro} spisovný jazyk) nutno spíše:

- a) kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždování)
- ☒ b) zjišťovat a stále o ní informovat
- c) ...

Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:

- a) jsou nešťěstím, protože rozkolísávají povědomí o normě
- b) jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
- ☒ c) jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
- d) jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
- e) jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí tedy být cíleně sjednocovány
- f) jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
- g) jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
- ☒ h) jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
- i) jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
- k) nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
- l) jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
- m) jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují ?

např. *obchodované akcie* (akcie, se kterými se právě obchoduje)

probydlené lůžko (obsazené lůžko)

převyplnit plán (splnit plán více než na 100%)

osušovna (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou , kde se plavci mají osušit)

- a) souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- ☒ b) nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- c) je mi to jedno

C: 18
hlaví: 2
dlišťě (okres) : BRNO
dělání: STUDENT VUT

ický je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří ?
kodifikace = uzákonění podoby spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky spisovné češtiny, články ve vědeckých časopisech)

) Kodifikace má za úkol:

- ☒ a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
- b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi

) Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi ?

- a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
- b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
- ☒ c) poznání jazykového systému + výuka komunikace

) Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:

- a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
- ☒ b) spíše vedlejší účinek kodifikace

) Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:

- a) k rozlišení populace na vyšší a nižší vrstvy, respektive vzdělanější a méně vzdělané
- ☒ b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
- c) v uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby

) Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti ? Seřad'te kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůl.,
ozhodujících po méně závažná, ale stále potřebná.

- a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
- b) ústrojnost (správnost), systémovost
- c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
- d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
- e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
- f) statistická převaha v četnosti prostředku
- g) jednoduchost
- h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost
- i)

nejdůležitější

méně důležité

málo důležité

h, b, a

c, d, e, g

f

6) Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí ? (Zakřížkujte.)

	nepoužitelné	někdy použitelné	žádoucí
úzus sdělovacích prostředků (televize, rádio ...)		X	
úzus krásné literatury za posledních 50 let			X
úzus nejstarších mluvcích			X
úzus mládeže	X		
úzus vzdělaných mluvcích			X
osobní úzus a preference kodifikátora			X
úzus a preference jeho okolí	X		
písemné projevy školní mládeže	X		
slavnostní projevy a dokumenty			X
veřejné průzkumy postojů		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty	X		
ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky	X		
ankety o užívání jazykových jevů	X		
u statisticky vyváženého vzorku populace	X		

7) Je podle Vás spisovnou normu (norma ^{pravidla pro} spisovný jazyk) nutno spíše:
a) kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždování)
b) zjišťovat a stále o ní informovat
c) ...

8) Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:
a) jsou nešťastím, protože rozkolísávají povědomí o normě
b) jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
c) jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
d) jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
e) jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí tedy být cíleně sjednocovány
f) jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
g) jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřílišného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
i) jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
j) jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
k) nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
l) jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
m) jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

9) Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují ?
např. **obchodované akcie** (akcie, se kterými se právě obchoduje)
probydlené lůžko (obsazené lůžko)
převyplnit plán (splnit plán více než na 100%)
osušovna (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou , kde se plavci mají osušit)
a) souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
b) nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
c) je mi to jedno

věk: 21 let

pohlaví: žena

bydliště (okres): Kelovice, okr. Blansko

vzdělání: 4. roč. VŠ (Gj/Nj)

Jaký je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří ?
(kodifikace = uzákonění podoby spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky spisovné češtiny, články ve vědeckých časopisech)

1) Kodifikace má za úkol:

- a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
- b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi

2) Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi ?

- a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
- b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
- c) poznání jazykového systému + výuka komunikace

3) Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:

- a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
- b) spíše vedlejší účinek kodifikace

4) Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:

- a) k rozlišení populace na vyšší a nižší vrstvy, respektive vzdělanější a méně vzdělané
- b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
- c) v uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby

5) Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti ? Seřaďte kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůl. , rozhodujících po méně závažná, ale stále potřebná.

- a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
- b) ústrojnost (správnost), systémovost
- c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
- d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
- e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
- f) statistická převaha v četnosti prostředku
- g) jednoduchost
- h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost
- i)

nejdůležitější

méně důležité

málo důležité

a), h), b)

f), e), d), c)

g),

- 6) Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí ? (Zakřížkujte.)

	nepoužitelné	někdy použitelné	žádoucí
úzus sdělovacích prostředků (televize, rádio ...)	X		
úzus krásné literatury za posledních 50 let		X	
úzus nejstarších mluvcích	X		
úzus mládeže	X	X	
úzus vzdělaných mluvcích		X	
osobní úzus a preference kodifikátora		X	
úzus a preference jeho okolí	X		
písemné projevy školní mládeže			X
slavnostní projevy a dokumenty			X
veřejné průzkumy postojů		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty			X
ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci		X	
ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky		X	
ankety o užívání jazykových jevů		X	
u statisticky vyváženého vzorku populace		X	

- 7) Je podle Vás spisovnou normu (norma ^{Pravidla pro} = spisovný jazyk) nutno spíše:

- kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždění)
- zjišťovat a stále o ní informovat
- ...

- 8) Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:

- jsou nešťěstlí, protože rozkolísávají povědomí o normě
- jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
- jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí tedy být cíleně sjednocovány
- jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
- jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
- jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
- jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
- nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
- jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
- jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

- 9) Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují ?

např. *obchodované akcie* (akcie, se kterými se právě obchoduje)

probydlené lůžko (obsazené lůžko)

převyplnit plán (splnit plán více než na 100%)

osušovna (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou , kde se plavci mají osušit)

- souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- je mi to jedno

věk: 19

pohlaví: M

bydliště (okres) : PARDUBICE

vzdělání: STUDENT VUT FS

Jaký je podle Vás dnešní účel kodifikace a které jsou závažné souvislosti, které k tomu patří ?
(kodifikace = uzákonění podoby spisovné češtiny v jazykových příručkách např. Pravidla českého pravopisu, moderní gramatiky spisovné češtiny, články ve vědeckých časopisech)

1) Kodifikace má za úkol:

- a) spíše určovat, co je ve spisovném jazyce dovoleno a co nikoliv
- ☒ b) být spíše pomůckou, oporou, orientací pro kultivovanou praxi

2) Co by mělo být východiskem výuky českého jazyka ve školní praxi ?

- a) zvládnutí jazykového systému na různých úrovních (tvarosloví, skladba - podle jazykových příruček)
- ☒ b) domluvit se s určitým záměrem (komunikační aspekt - efektivní dorozumívání)
- c) poznání jazykového systému + výuka komunikace

3) Udržovat tradiční národní hodnoty (literární dědictví, duch jazyka, kulturní stabilitu ap.) považujete za:

- a) jeden z hlavních úkolů kodifikace
- ☒ b) spíše vedlejší účinek kodifikace

4) Kodifikace (a spisovný jazyk vůbec) má kromě regionálně sjednocovacího úkolu sloužit také:

- a) k rozlišení populace na vyšší a nižší vrstvy, respektive vzdělanější a méně vzdělané
- ☒ b) k překonání sociálních nebo vzdělanostních rozdílů tím, že kodifikace zpřístupní (demokratizuje) spisovný jazyk
- c) v uzákonění spisovné češtiny a její adekvátní podoby

5) Jaká jsou podle Vás kritéria spisovnosti ? Seřad'te kritéria spisovnosti jazykových prostředků v pořadí od nejdůl., rozhodujících po méně závažná, ale stále potřebná.

- a) funkčnost, potřebnost, stylová platnost
- b) ústrojnost (správnost), systémovost
- c) přijatelnost prostředku z hlediska uživatele (zda je přijatelný, či nevhodný)
- d) závaznost prostředku (zda ho respektovat, či porušovat)
- e) návaznost na historický vývoj, snaha ustálit prostředek
- f) statistická převaha v četnosti prostředku
- g) jednoduchost
- h) přesnost, jednoznačnost, srozumitelnost
- i)

nejdůležitější

méně důležité

málo důležité

a, h, i

f e c d g

- 6) Které oblasti a způsoby zjišťování spisovné normy (psané i mluvené) považujete za nespolehlivé a nepoužitelné, které za přínosné a žádoucí ? (Zakřížkujte.)

	nepoužitelné	někdy použitelné	žádoucí
úzus sdělovacích prostředků (televize, rádio ...)			X
úzus krásné literatury za posledních 50 let			X
úzus nejstarších mluvcích		X	
úzus mládeže		X	
úzus vzdělaných mluvcích			X
osobní úzus a preference kodifikátora		X	
úzus a preference jeho okolí		X	
pisemné projevy školní mládeže		X	
slavnostní projevy a dokumenty			X
veřejné průzkumy postojů	X		
ankety o užívání jazykových jevů mezi bohemisty	X		
ankety o užívání jazykových jevů mezi vzdělanci	X		
ankety o užívání jazykových jevů mezi laiky		X	
ankety o užívání jazykových jevů u statisticky vyváženého vzorku populace		X	

- 7) Je podle Vás spisovnou normu (norma ^{pravidla pro} spisovný jazyk) nutno spíše:

- kodifikovat (zapsat do jazykových příruček s rizikem stálého zpoždování)
- ☒ zjišťovat a stále o ní informovat
- ...

- 8) Jak lze interpretovat neshody a rozpory mezi lingvisty v postoji ke spisovnosti:

- jsou neštěstím, protože rozkolísávají povědomí o normě
- jsou pro kodifikaci přínosem, protože prohlubují poznání systému a úzu
- ☒ jsou projevem vývoje jazyka, a je třeba je tolerovat a respektovat
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a jsou tedy nutné
- jsou projevem vývoje lingvistiky, a musejí tedy být cíleně sjednocovány
- jsou projevem osobní ctižádosti jedinců a v lingvistice nemají místo
- jsou projevem nedisciplinovanosti nebo nepřiměřeného liberalismu odborníků a mají být stále odmítány
- jsou projevem přetrvávajících, ale překonaných postojů a přístupů, ale odeznějí časem samy beze škody
- ☒ jsou projevem nízké kvality práce některých lingvistů a musejí být korigovány
- nejsou důležité a nemusí se s nimi nic dělat
- jsou projevem regionálních odlišností ve spisovné češtině a mají být tolerovány
- jsou projevem odlišného vztahu jedinců ke spisovnému jazyku jako kulturní hodnotě

- 9) Jaký máte názor na nové jazykové prostředky, které se v jazyce objevují ?

např. *obchodované akcie* (akcie, se kterými se právě obchoduje)

probydlené lůžko (obsazené lůžko)

převyplnit plán (splnit plán více než na 100%)

osušovna (místnost, která se nachází mezi sprchami a šatnou, kde se plavci mají osušit)

- souhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- ☒ nesouhlasím s tím, aby byly začleněny do spisovného jazyka
- je mi to jedno